

1984/85:77**Torsdagen den 7 februari em.**

Kl. 19.30

16 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 76)**Anf. 113 OSWALD SÖDERQVIST** (vpk):

Herr talman! Vi har under den här allmänpolitiska debatten liksom tidigare fått höra från regeringens företrädare att Sverige befinner sig på rätt väg. Med det menar man då, som vi alla redan känner till, att den svenska nationella ekonomin har förbättrats, att handels- och bytesbalanserna ter sig mer gynnsamma, att våra stora exportföretag går med större vinster och att vi t. o. m. kan förvänta oss ökade reallöner och ökad tillväxt med utsikt till större konsumtion av allt det som vi anser hör till en stigande standard.

Detta är som sagt regeringens bild av förhållandena. Från den borgerliga oppositionens sida målas den rakt motsatta tavlan. Enligt de borgerliga har det mesta gått snett under den socialdemokratiska regeringens styre, och svårigheter och elände väntar om inte *deras* modell genomförs i samhällsbygget.

Men i grunden är skillnaderna långt ifrån så stora mellan borgare och socialdemokrater som man på ömse håll vill göra gällande. Ingendera parten är beredd eller har den minsta tanke på att på något avgörande sätt förändra det svenska samhället i någon annan riktning än den som gällt under hela efterkrigstiden. Båda parter bygger sina modeller på en ökad tillväxt, ökad exploatering av råvaror och naturresurser, ökad energiförbrukning, ökad användning av kemikalier och tillsatser i produktion och konsumtion och ökad förbrukning av det som produceras. På så sätt skall det bli fart på Sverige, som det brukar heta. Hjuln skall snurra fortare, exporten skall öka och optimismen och framtidstron återvända. Vad som produceras och till vilken nytta, och vad som konsumeras av vilka och till vilket pris i en vidare mening än den rent ekonomistiska spelar ingen roll i vare sig borgares eller socialdemokraters samhällsmodeller. Huvudsaken är att processen hålls i gång på det ena eller andra sättet.

Men denna tillväxtfilosofi utan hänsyn till vad som förbrukas och till vad nytta har redan överlevt sig själv. Vi behöver utveckla vårt samhälle – det är fullt klart. Det behövs tillväxt på många områden, och många människor

lever fortfarande under sådana förhållanden att konsumtionen av det mest grundläggande som mat, kläder och bostad inte är tillräckligt tillgodosedd. I världsvid skala är detta ännu mycket mer uppenbart. Men tillväxt för tillväxtens egen skull och för att hålla denna slösaktiga ekonomi i gång, så som Sverige och andra utvecklade industriländer nu gör, har vi inte längre råd med.

Det har inte saknats varningstecken. Det är många år sedan det slogs larm första gången om nedsmutsade och oanvändbara vatten, de negativa verkningarna av våra avskrädeshögar och förgiftad och förstörd natur i den hänsynslösa exploateringens spår. Men det har tagit lång tid innan varningarna tagits på allvar. Det är bara ett fåtal år sedan som man i den gängse nationalekonomiska utbildningen vid våra universitet och högskolor talade om frisk luft och friskt vatten som fritt tillgängliga nyttigheter, fria nyttigheter, dvs. att förbrukningen av dem inte behövde kostnadsberäknas och tas med i de ekonomiska kalkylerna. Inte heller detta betraktelsesätt är längre möjligt inom stora områden, och t. o. m. i vårt glest befolkade land börjar de att bli en bristvara på många håll. Men så länge den slösaktiga produktionsprocessen kunnat hållas i gång utan att profiten av verksamheten drabbats direkt av slöseriets och naturförstörelsen verkningar, så länge har det inte heller funnits något intresse för att ta någon hänsyn.

Nu reagerar man på många håll i vårt land och nere på kontinenten på skogsdöden, som kommit i försurningens spår. Men det är ju ingenting nytt. Det är årtal sedan de första forskarrapporterna om de tänkbara konsekvenserna av försurningen kom och de första larmen gick. Ingen brydde sig om det. Men nu hotas vinsterna och hela industrier på trä-, massa- och pappersområdet. Brist på råvara betyder nedläggning och arbetslöshet. Då är det dags att uppmärksamma problemet och börja tala om åtgärder, som det kanske i många fall redan är för sent att sätta in.

Vi får med allt tätare mellanrum olyckor och olyckstillbud, orsakade av kemikalier som satts in i produktionsprocessen utan tillräcklig kontroll av vare sig verkningarna på lång sikt eller de omedelbara riskerna vid användning, lagring och transport. I många fall har man cyniskt fortsatt att använda gifter, fastän deras katastrofala verkningar varit kända och resultaten synliga på både människor och natur. Men så länge produktionen med hjälp av sådana tillsatser kunnat hållas i gång, ge vinst och skapa sysselsättning har alla parter blundat. Inte heller här finns det någon avgörande skillnad mellan borgerlig och socialdemokratisk politik.

Samma förhållande har rått, och råder, inom energiproduktionens område. En slösaktig användning av energi har drivits fram genom en medvetet billig taxepolitik när det gällt elkonsumenterna. Där har privata intressen, såsom ASEA, och statliga intressen, Vattenfall, samverkat i bästa korporativistiska anda för att gagna sina egna intressen och för att förhindra energisparande och uppbyggnad av ett för Sverige som nation vettigt elproduktionssystem. Genom upptrissade förbrukningsprognoser har man drivit fram en okontrollerad utbyggnad av först vattenkraft och sedan kärnkraft. Det har inte varit nödvändigt. Det har skett på utbyggarnas egna

villkor, och i efterhand har svenska folket och dess representanter i olika församlingar ställts inför fullbordat faktum. De har inte haft särskilt stora möjligheter att välja något annat system.

Inom de sektorer av energiproduktionen/konsumtionen som berörts av oljeförbrukningen – uppvärmning och transporter i första hand – har vi sett en liknande utveckling. Vi fick ett oljesamhälle under de första efterkrigs-åren, helt oplanerat och fullständigt utanför all samhällets kontroll. Det byggdes upp på de stora privata oljebolagens villkor och gav dessa under flera decennier otroliga vinster, som de inte ens betalade någon skatt för här i vårt land. Vi blev beroende av oljan – upp till över 70 % av vår energiförsörjning – utan att några som helst beslut i denna riktning hade fattats av vare sig riksdagar eller regeringar. När sedan de s. k. oljekriserna seglade upp var Sverige som nation helt utlämnat och beroende av leveranserna via de stora multinationella olje- eller, rättare uttryckt, energibolagen. Vår transportapparat, alltmer ensidigt uppbyggd på bilismen när det gäller både person- och godstransporter, är oerhört sårbar i dessa sammanhang. Här har det också bildats en allians mellan den stora svenska bilindustrin och alla dess medintressenter å ena sidan och oljeproducenterna å andra sidan.

Nu har det svenska oljeberoendet minskat kraftigt. Framför allt har det varit möjligt genom energisparande inom värmesektorn. Inom transportväsendet behåller oljan sin roll och förbrukningen har t. o. m. ökat. Där har alternativa drivmedel effektivt hållits tillbaka, precis på samma sätt som överproduktionen av el från kärnkraftverken effektivt stoppat införandet av alternativa energikällor. Nu vidhåller regeringen att den kraftiga minskningen av oljeanvändningen skall fortsätta, trots att vi redan är nere i de absoluta tal som lades fast vid det senaste stora energibeslutet. Och detta skall i stor omfattning ske genom att kol och kärnkraftsel i stor skala används i värmesektorn. Man kan fråga sig vad det är för mening att ersätta ett utlandsberoende med ett annat, som dessutom är sämre än oljan sett ur miljösynpunkt.

Ett annat område där ett ohämmat tillväxttänkande och en okänslighet för negativa konsekvenser lett till en katastrofal situation är livsmedelsproduktionen. Det talas nu vitt och brett om den stora överproduktion av livsmedel som vi lär ha i Sverige. Det finns "berg" av kött, fläsk, ägg, spannmål osv. Vilka åtgärder föreslås av tillväxtfilosoferna, som själva genom sin politik varit med om att driva fram denna utveckling? Jo, en nedskärning av odlingsarealen. Vi har ju fått ett så "effektivt" jordbruk att vi inte behöver hålla så stora åkrar i drift som vi tidigare varit tvungna att ha. Det skall ske mera. Det skall vara flera och större rationaliseringar inom jordbruket, och man försöker inbilla folk att de därigenom skall få billigare och bättre livsmedel. Men hur har den här s. k. överproduktionen av livsmedel kommit till? Jo, genom en allt större tillsats av konstlade medel när det gäller både den vegetabiliska och den animaliska produktionen. Om inte den stora insatsen av konstgödsel, kemikalier och energi skulle ske inom spannmåls- och andra odlingar, skulle det inte finnas några överskott inom det området. Likaså skulle en neddragning av centralt producerat foder, antibiotika och

andra kemiska insatser i kött- och fläskfabriker och vid mjölkproduktion drastiskt minska överskotten inom dessa sektorer. Stora delar av dessa insatser i livsmedelsproduktionen bygger dessutom på import i form av färdigproducerade produkter eller råvaror.

Om allt detta, om dessa för alla välkända förhållanden, har inte den socialdemokratiska regeringen eller den borgerliga oppositionen några skilda uppfattningar. Tvärtom är de i stora stycken helt överens i dessa frågor. Sverige kommer på rätt väg om tillväxten kan ökas, exportsiffrorna stiga och konsumtionen drivas i höjden utan några krav på de kvalitativa aspekterna. Det är kvantiteterna som räknas – inte innehållet.

Vänsterpartiet kommunisterna tar skarpt och bestämt avstånd från denna syn på produktionens och konsumtionens roll i samhället. Den leder till katastrof, så som redan har skett inom flera områden. Det är nödvändigt att vi på ett annat sätt bedömer vad vi menar med standard och framför allt vad vi menar med ökad standard. Vi kan inte fortsätta att enbart ta hänsyn till företagsekonomiska beräkningar och strunta i hur vi utnyttjar ändliga resurser av råvaror och naturtillgångar som inte går att återskapa när de en gång föröfts.

Vi har från vårt partis sida i många år, genom motioner och andra aktioner här i riksdagen, försökt få gehör för de här synpunkterna. Vi har som enda parti påpekat vådorna av den ökande sårbarheten i det moderna industrisamhället. Det senaste är inte minst intressant, mot bakgrund av den försvars- och säkerhetspolitiska debatt som fördes här i kammaren i går. Vi har konstaterat att socialdemokrater och moderater nu har förklarat varandra krig och är på kollisionskurs i dessa frågor. Men när det har gällt sårbarheten, den storskaliga produktionen och utlandsberoendet inom de viktiga områden som jag här kortfattat har försökt att belysa, har enigheten mellan dessa nu så kavata stridstuppar varit total. Så har det varit på energiområdet och livsmedelsproduktionens område och när det gällt trafikpolitiken. Man har också i enighet skjutit undan alla obehagliga sanningar om kemikaliers och gifters inverkan och farlighet i produktion och konsumtion när det passat de gemensamma intressena av tillväxt till varje pris.

Centerpartiet har i långa stycken intagit en annan och bättre attityd. Men också centerpartiet använder dubbla budskap i många sammanhang, inte minst inom livsmedelsområdet, där partiet har stött en linje för stordrift och centralisation med ökad sårbarhet och sämre kvalitet som följd.

När det gäller energipolitiken offrade centern kärnkraftsmotståndet när den första borgerliga trepartiregeringen hägrade. Nu kan vi med förvåning konstatera att centern är beredd att sälja ut den samhällsägda vattenkraften. Det är ett otroligt förslag, och vi måste fråga oss om detta liksom kärnkraftssveket 1976 är vad centern är beredd att lägga i den gemensamma borgerliga potten inför en eventuell ny trepartiregering. Det finns all anledning att rikta kritik mot statens vattenfallsverk och dess agerande inom den svenska energipolitiken. Det är en kritik som vi i vpk också länge har drivit. Vi har krävt förändringar och förbättringar av organisationen och av Vattenfalls aktivitet i många sammanhang. Men om man som centern tror att

problemen kan lösas genom att privat kapital får kontrollen över den svenska vattenkraften i större omfattning än vad som redan är fallet, har man kommit långt – och enligt vår uppfattning alldeles för långt – ut på högerkanten. Det är beklagligt att centern nu tycks tro att centern tillsammans med moderaterna går att lösa de stora problemen inom den svenska energiförsörjningen.

Herr talman! Det vore lyckligt om vi fick till stånd en rivning av broarna mellan borgerligheten och arbetarrörelsen också inom de områden som vi här diskuterar. Det gäller i alldeles särskilt hög grad det samförstånd som finns mellan socialdemokrater och moderater i dessa frågor. En sådan brytning vore bra för Sverige, för de svenska löntagarna och för hela samhället.

Anf. 114 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är nödvändigt att göra vissa korrigeringar med anledning av Oswald Söderqvists anförande.

För det första påstod Oswald Söderqvist att centern skulle ha offrat motståndet mot kärnkraften år 1976. Med hänsyn till att Oswald Söderqvist och jag stod på samma barrikader i folkomröstningen fyra år senare är denna historieskrivning naturligtvis orimlig.

För det andra påstod Oswald Söderqvist att centern hade stött stordriften inom jordbruket. Det kunde vara intressant att få något konkret exempel på när centern skulle ha fört fram sådana krav. Vår jordbrukspolitik går ut på att stödja familjejordbruket.

För det tredje antydde Oswald Söderqvist att vårt förslag om att sälja ut Vattenfalls innehav av vattenkraft skulle vara gynnsamt för kärnkraften. Det är i själva verket så, att genom att det mesta av vattenkraften plus det mesta av kärnkraften är samlat under samma hatt i vattenfallsverket kan vattenkraftens förtjänster användas för att subventionera kärnkraften. Detta möjliggör den nuvarande el-rean, som jag tror att inte bara jag utan även Oswald Söderqvist är motståndare till. Genom att på detta sätt skilja ut vattenkraften från Vattenfall omöjliggörs denna typ av el-rea i framtiden, och kärnkraften tvingas bära sina egna kostnader. Ur den synpunkten bör det inte finnas någonting att invända mot vårt förslag. Att det sedan är stötande av ideologiska skäl för Oswald Söderqvist begriper jag mycket väl, men det behöver vi naturligtvis inte orda mer om.

Anf. 115 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill gärna deklarerat att jag anser att centern i många fall under åtskilliga år har haft en just och bra linje i energi- och miljöpolitiken. Det är alldeles riktigt, som Pär Granstedt också säger, att vi många gånger i stora debatter tillsammans har slagit tillbaka attacker från just dem som har velat bygga ut kärnkraften. Men det är icke desto mindre ett faktum, att när den första borgerliga trepartiregeringen skulle bildas 1976, sålde ni ut stora delar av kärnkraftsmotståndet genom att ladda Barsebäck 2. Det var ett svek, det kan man inte komma ifrån.

Det fanns säkert sedan inom centern en god vilja och tro på att man skulle

klara av att avveckla kärnkraften. Jag debatterade med Olof Johansson i Östersund när villkorlagen hade antagits, och han var då helt övertygad – ärligt, tror jag – om att det var inledningen till avvecklingen av kärnkraften. Men ni lyckades inte. De andra krafterna – högern, moderaterna och folkpartiet – var för starka för er. Det är att märka att centern då var det stora ledande borgerliga partiet, med den absolut odiskutabla statsministerkandidaten Thorbjörn Fälldin. Ni blev överkörda, ni fick vika er och ni kunde inte klara av det hela.

Nu är centerpartiet ett betydligt mindre och svagare parti, och vi har en mycket större och mera aggressiv höger än vi hade 1976. Därför är det förvånande och beklagligt att centern försöker komma på talfot inför en regeringsbildning genom att gå ut med förslag om att sälja vattenkraftstillgångarna.

Det är alldeles riktigt att Vattenfall subventionerar kärnkraften med billig vattenkraft. Men tror Pär Granstedt att man genom att privatisera vattenkraften får ut några pengar, några övervinster, för samhällets del som kan användas till alternativa energiformer eller till ökad energiforskning, som vi båda har arbetat ganska mycket för? De pengarna kommer att stoppas i aktieägarnas fickor eller exporteras tillsammans med all annan kapitalexport. Därför är förslaget att sälja ut Vattenfall ett mycket dåligt förslag. Det kunde vara bra att dela upp Vattenfall, men lät oss dela upp verket på det sättet att vi har det under samhällets kontroll, så att vi kan tillgodogöra oss vinsterna och få en bättre energipolitik.

Anf. 116 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Oswald Söderqvist säger, att vi inte lyckades genomdriva ett stopp mot kärnkraften. Det gjorde inte vpk heller. Det krävdes nämligen majoritet i denna kammare eller majoritet i folkomröstningen för att vi skulle få till stånd ett sådant beslut. Vi fick dock ingen majoritet. Vi tar gärna på oss ansvaret för att vi inte har lyckats få 51 % av rösterna i något val hittills. Det ser inte ut som om vi får det i år heller, så vi får kämpa vidare ett tag till, till dess att centern får en egen majoritet i riksdagen och kan diktera riksdagens beslut. Det lär dröja ännu längre innan vpk kommer dithän.

När det gäller förslaget att sälja ut vattenkraften är det helt klart att så som vi har lagt upp förslaget innebär det att ett betydande samhällskapital aktiveras – ett kapital som f. n. är nedskrivet och inte tillgodogörs staten i någon större omfattning. Det kommer alltså att stärka statens ekonomi, vilket också kan utnyttjas för att främja alternativa energikällor. Som det nu är tror jag inte någon av oss kan påstå att Vattenfalls resurser i någon vidare omfattning tillgodogörs i utvecklingen av alternativa energikällor.

Anf. 117 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Problemet är ju inte så enkelt att man bara kan hänvisa till att man måste ha 51 % av rösterna i valet för att kunna bestämt driva och vidhålla en logisk linje i en viktig politisk fråga, som energifrågan och

kärnkraftsfrågan har varit det senaste decenniet. Vi behöver inte diskutera detta mer – vi har olika uppfattningar, och det är ganska klart för de flesta i Sverige. Jag tror tyvärr att även centerns många väljare och sympatisörer blev mycket besvikna över agerandet efter trepartiregeringens bildande 1976. Ni hade lovat och ni kunde inte hålla era löften. Det var inte bra för kampen mot kärnkraftsmaffian i Sverige – det försvagade motståndet, och det är att beklaga.

När det gäller förslaget att sälja ut vattenkraften till privata intressen är det helt klart, att om de stora svenska företagen som styr vattenkraftsproduktionen får kontroll över den elproduktion som är så viktig – och vi är ju överens om att vattenkraften skall vara baskraften i vår elförsörjning – då har samhället avhänt sig i stort sett alla möjligheter att på något vettigt sätt kunna utnyttja denna stora resurs. Det är, som Lars Werner sade i partiledardebatten i går, lika tokigt som om ett företag skulle sälja ut sina mest likvida tillgångar för att klara de löpande utgifterna. Det gör bara företag som tänker gå i konkurs, då det gäller att plocka ut så mycket som möjligt, innan konkursen är ett faktum. Men det är väl inte det Pär Granstedt avser med förslaget om att sälja ut Vattenfalls tillgångar till privata intressenter.

Tal mannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 118 BARBRO NILSSON i Örnsköldsvik (s):

Herr talman! Hans Wachtmeister anslög en mycket ödmjuk ton när han startade den här omgången kring miljöfrågorna. Jag tror att vi måste möta de här frågorna med både ödmjukhet och balans.

Att trygga alla människors rätt till en god livsmiljö – i arbetet, i bostaden, på fritiden – är ett övergripande mål för socialdemokratisk miljöpolitik. För socialdemokratin är varje hot mot människans livsmiljö en uppfordran till målmedvetna och kraftfulla insatser. Den oro många människor känner över risker för sjukdom och skada i det dagliga arbetet är oacceptabel. Ohälsa och vantrivsel i arbetet och hänsynslös förstörelse av den yttre miljön är ett alltför högt pris för ekonomisk tillväxt. Miljöförstörelse måste, var den än förekommer, hejdas och förstörd miljö så långt möjligt återställas.

Miljöproblem är förvisso inga nya företeelser. Så länge människan funnits har hon skapat mer eller mindre allvarliga konflikter med den omgivande naturmiljön. I vår egen tid – under några försvinnande korta ögonblick i människans långa historia – har miljöfrågorna fått en helt ny och gigantisk dimension. Vi har i dag en global miljökris som allvarligt oroar i-landsmänniskan. Den hotar inte bara välfärd och social trygghet utan själva grundvalen för livet på jorden. Miljökrisen har en av sina djupaste rötter i Västerlandets industrikultur. Konsumtionsnivån har stigit, vi brandskattar våra naturresurser och ger ett omfattande "spill" av föroreningar tillbaka till naturen. Men också kunskapsnivån och medvetenheten har stigit.

Naturen skall brukas, inte förbrukas. Och som en väsentlig del i resonemanget om en solidarisk miljöpolitik måste vi därför ifrågasätta vår

egen standardnivå, som gör oss till en global överklass. Vi har mer än femtio gånger så stor köpkraft som en människa bland världens fattigaste miljard. Det gör oss kanske till utplundrare, medan de är de utsugna.

Produktion av varor för lyxkonsumtion drar stora mängder energi. I stället bör vi tillverka bruksvaror, som svarar mot verkliga behov och som är resurssnåla och skonsamma mot miljön. Vår konsumtion måste styras in på nya banor.

Den som vill få en grundlig förståelse av miljöfrågorna måste också skaffa sig en del kunskaper i ekologi, dvs. just sambandet mellan organismerna. I jord- och skogsbruket används sedan länge stora mängder kemiska bekämpningsmedel. De innebar till en början ökade skördar och en bättre lönsamhet för odlaren. Men samtidigt som de dödar skadeinsekter, så slår de ut dessa insekters naturliga fiender. Det hela blir ett slags bumerangeffekt, som minskar vinsten med att använda gifter.

En annan förändring av ekosystemen är vår satsning på monokulturer. Dessa är kortsiktigt ekonomiskt lönsamma, men vid plötsliga epidemier i dessa ensidiga odlingar är samhället helt beroende av konstgjorda, kemiska bekämpningsmedel. Övergödning är också ett problem i det moderna samhället, ett problem som främst stör balansen i våra sjöar.

I det politiska arbetet på framtidens samhälle gör vi socialdemokrater en rad prioriteringar mellan olika intressen. I centrum står kampen för rättvisa och social trygghet. Men i valet mellan olika utvecklingsvägar måste vi också på ett helt annat sätt än hittills vägledas av en ekologisk grundsyn. Vår uppfattning är att kapitalismen omöjliggör en konsekvent ekologisk planering i samhället. Skall vi uppnå en i grunden varsammare hantering av råvaror och miljötillgångar måste den nuvarande ekonomiska tillväxtens innehåll omprövas. Detta är en långsiktig utveckling. Genom lagstiftning kan vi dämpa användningen av kemiska bekämpningsmedel i jord- och skogsbruk. Att detta får ekonomiska konsekvenser är helt klart. Ett giftfritt jordbruk beräknas medföra höjda livsmedelspriser. Ett ekologiskt varsamt skogsbruk blir möjligen mindre konkurrensdugligt på en hård, kapitalistisk världsmarknad, vilket får inrikespolitiska konsekvenser, eftersom skogsprodukter ger oss mer än 25 % av landets exportinkomst.

Mot denna bakgrund menar vi att det är nödvändigt att "sätta pris på miljön", dvs. försöka uppskatta vad vi medborgare är beredda att betala – eller avstå ifrån – för att t. ex. få äta mat med mindre gift. Självfallet måste de ekonomiska bördor som kan uppstå fördelas efter bärkraft. Vi vill leva upp till Bibelns ord: Bären varandras bördor!

Jordbrukspolitiken rymmer en rad motsättningar, t. ex. mellan producenter och konsumenter, mellan stora och små lantbruk, mellan glesbygd och tätort. Konstgödselanvändningen har lett till en skev resursfördelning mellan u- och i-länder. Och kravet på giftfritt odlade livsmedel, skydd för mark och vatten samt en levande svensk landsbygd – dvs. miljöfrågorna – är alla viktiga faktorer i jordbrukspolitiken.

Kan vi gödsla mindre? En ganska stor andel av den tillförda kväve- och fosforgödseln urlakas från åkerjorden. Två tredjedelar av det "extrakväve"

som tillförs våra sjöar kommer från jordbruket med försurning som följd. Både stall- och konstgödsel innehåller nitrat och andra kväveföreningar, men den relativt billiga konstgödseln har frestat till betydande övergödning av jordarna. Genom en intensivare forskning angående de biologiska metoderna kan jordbruket motiveras till en minskad användning av gödning och kemiska bekämpningsmedel. Kampen mot giftiga metaller i livsmedel måste också inbegripa kalkning av mark och andra åtgärder mot försurningen.

Tack vare skogsforskningen utvecklas alternativa metoder – biologiskt och tekniskt – till dagens industriskogsbruk. De ensidiga monokulturerna, gifthanvändningen och den högteknologiska maskinparken innebär ju allvarliga skador i skogsekosystemen. Skogen skall vårdas, inte bara av ekonomiska skäl, utan därför att den är en hela folkets källa till skönhetsupplevelser, friluftsliv och rekreation.

Miljöproblemen i samband med luftföroreningarna har alltmer knutits till bilsamhället. Bilavgaserna innehåller tusentals olika kemiska ämnen, främst kolväten, koloxider, kväveoxider, blyföreningar och sotpartiklar. Koncentrationen av aromatiska kolväten i Göteborg visade sig vara jämförbar med den i Los Angeles, enligt en Chalmersundersökning. Nära markytan och i kylig luft är koncentrationen mycket skadlig särskilt för barn. Det är motiverat med övergång till blyfri bensin, en sänkning av halten cancerogena kolväten och en utveckling av etanolinblandning i bränslet.

Den allra svåraste miljöfrågan är troligen försurningen av mark och vatten. Vi har rikligt med sjöar och vattendrag som tjänar oss både till nytta och nöje. Och nog behöver vi vatten alltid, 500 liter per dygn och person är förbrukningen. I vatten utvecklas livet. Men en försurad sjö, utan växter och djur, kan inte alstra något liv. Kalkningen, som vår socialdemokratiska regering så målmedvetet satsat på, är mycket angelägen. Samtidigt måste regeringen sätta press på de europeiska länder som så påtagligt bidrar till försurningen hos oss i Sverige.

Våra miljölagar är ramlagar, som får prövas och tolkas i varje särskilt fall och av olika myndigheter. Dessa tolkningar kan påverkas av skilda omständigheter. I miljöskyddslagen utgår man från att miljöstörningar inte kan undvikas, men att de skall förebyggas och åtgärdas så långt som möjligt. Genom ett målmedvetet miljöarbete kan vi hindra försurningen och minska användningen av bekämpningsmedel och handelsgödsel, och genom ett internationellt samarbete kan vi ge hög prioritet åt luftvårdsarbetet. Det övergripande målet för socialdemokratisk miljöpolitik är att trygga alla människors rätt till en god livsmiljö nu och i framtiden. Vi får bäst nytta av miljöpolitiken, om vi inte har murar mellan varandra utan bärkraftiga broar.

Anf. 119 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det var ett mycket sympatiskt anförande som Barbro Nilsson i Örnsköldsvik höll, och jag kan hålla med om i stort sett allt vad hon sade. De påpekanden som gjordes är alldeles riktiga.

Men, Barbro Nilsson, en politik där det samhälle som här skisserades blir verklighet kan inte genomföras i samarbete med moderaterna och storfinan-

sen i Sverige. I stället får man ta kamp mot dem. Då måste man gå in för en annan samhällsstruktur. Man måste skaffa sig kontroll över kapitalismen – åtminstone i någon rimlig omfattning.

Det är sant att vi har bra miljölagar, och de har instiftats av socialdemokratiska regeringar. Det var mycket föredömligt, och vi var mycket tidigt ute med dessa miljölagar. Men vi vet allihop hur svårt det har varit att med dessa lagars hjälp driva igenom en bättre miljö. Vi vet hur företag som åläggs reningskrav mycket ofta kommer med motargumentet: Då lägger vi ned driften och skapar arbetslöshet.

Vi kan också ta upp den andra delen av miljöfrågorna, som vi inte har talat så mycket om, arbetsmiljön. Så sent som i förra veckan fick vi ett nytt asbestlarm. Det visade sig att den livsfarliga asbesten sprutas rakt in i en fabrikslokal, där svenska arbetare står och producerar. Där måste man ta itu med problemen. Sedan kan vi tycka och säga vackra saker. Men om vi inte är beredda att ta kamp om dessa saker precis som i alla andra fall när det gäller kampen mellan arbete och kapital, kommer vi inte heller att lyckas.

Anf. 120 BARBRO NILSSON i Örnsköldsvik (s) replik:

Herr talman! Det är fint av Oswald Söderqvist att ge mig den elogen att jag har en god syn på det miljöpolitiska arbetet. Det har vi inom socialdemokratien. Men det har visat sig under den senaste mandatperioden att man vid upprepade tillfällen via interpellationer har velat attackera vår miljöminister, jordbruksministern, därför att insatserna har skett alltför långsamt.

När man befinner sig i opposition – och även i Oswald Söderqvists ställning – kan man komma med avsevärda krav utan att själv behöva ta ansvar för dem till 100 %. Man kan ställa ut löften till 110 %. Det kommer säkert Oswald Söderqvist att fortsätta med.

Det sätt på vilket vi har behandlat de stora miljöfrågorna under den treårsperiod som har gått vittnar om vår stora insikt och vilja att åstadkomma miljöförbättringar. Det var faktiskt socialdemokraterna som under tidigare regeringsinnehav på 1940-talet utformade en arbetsmiljölagstiftning, som har blivit vägledande för hela det svenska arbetslivet och även för verksamheter långt utanför vårt land. Den enskilda människans ansvar i vårt miljöarbete betyder väldigt mycket. Här kan vi såsom politiska partier medverka till ökad insikt och vilja att åstadkomma miljöförbättringar.

Anf. 121 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare är det många vackra ord. Jag upprepar gärna att socialdemokratien har gjort väldigt mycket på miljölagstiftningens område. Men när det har kommit till praktisk tillämpning har ni många gånger svikit. Barbro Nilsson i Örnsköldsvik säger att det är lätt att kräva saker när man befinner sig i opposition. Men socialdemokratien har faktiskt haft en mycket stor makt i detta land under många år. Den makten kunde ha använts i detta fall såsom i många andra fall som vi inte skall debattera i dag till att skaffa större kontroll över dessa frågor och till att förbättra både den inre och yttre miljön så att vi inte i dag i nådens år 1985 på nytt får ett asbestlarm.

Den förda energipolitiken – om vi nu skall tala om den frågan, vilket vi har gjort många gånger tidigare i denna kammare – har inte varit till gagn för den svenska nationen som sådan men väl för många andra intressenter i det svenska samhället, vilka har tjänat stora pengar på den svenska energipolitiken alltifrån oljebolagens tid ända fram till kärnkraftsindustrins tidevarv i dag. Där har ni ett ansvar, som ni inte har levt upp till fastän mycket har gjorts som varit bra. Som jag sade i mitt huvudanförande har ni i många fall tillsammans med storföretagen samt moderaterna och tidigare högerpartiet sett en ohämmad tillväxt – något som Barbro Nilsson själv kritiserade – såsom det allena saliggörande utan någon tanke på innehållet. Den kritiken måste ni ta.

Anf. 122 BARBRO NILSSON i Örnsköldsvik (s) replik:

Herr talman! Det går väldigt lätt att ta till överord, och jag tycker att det är litet grand av överord när Oswald Söderqvist menar att vi har svikit i tillämpningen.

Miljölagarna som regeringen föreslår och som riksdagen beslutar om är, som jag sade i mitt anförande, ramlagar. De skall fyllas med innehåll av de myndigheter som har att tillämpa dem. Det kan ibland komma kritik för att lagarna inte har tillämpats nog restriktivt, och det kan man diskutera om, men vi menar att miljölagarna skall vara av den karaktären att de på bästa möjliga sätt skyddar miljön, såväl den yttre miljön som den inre, miljön i arbetslivet lika väl som i andra sammanhang.

Det går bra att säga att socialdemokratin har makt. Det är klart att den som har politisk majoritet här i kammaren har makt, och det kan vi ha tillsammans med t. ex. Oswald Söderqvist och hans partikamrater. När vi är så överens om de miljöpolitiska satsningarna, borde vi kunna se till det när de två stora miljöpolitiska propositioner kommer som vi förväntar oss under våren.

Redan nu i februari får vi en proposition som just handlar om försurning-
en, och i mars får vi en som bygger på kemikommissionens förslag. Vi väntar oss en hel del av vad de propositionerna kan innehålla.

Vad jag förstår av det här meningsutbytet är vi mycket överens över gränserna. Vi skall bygga ut kalkningen, vi skall spara energi, vi skall använda icke försurande bränslen och vi skall sanera bilismen – allt till fromma för vår miljö.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 123 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Religionsfriheten hör till de oförytterliga mänskliga rättigheterna. Dess konsekventa tillämpning är ett av de viktigaste kännetecknen på ett väl fungerande demokratiskt samhälle. I Sverige fick vi 1952 en religionsfrihetslag, men i ljuset av de erfarenheter som vunnits sedan dess står det numera klart att det bara blev en halvmesyr.

Frågan om kyrkornas ställning i samhället är i mer än ett avseende avgörande för den praktiska tillämpningen av religionsfriheten. Det gäller både kyrkornas egen ställning och de konsekvenser den får för medborgarnas religionsfrihet. I båda dessa avseenden finns mycket övrigt att önska.

Svenska kyrkans ställning är inte densamma i dag som den var när utredningarna om relationerna mellan staten och kyrkan påbörjades för snart 30 år sedan. De allra senaste åren har en rad förändringar genomförts i lagstiftningen med stora konsekvenser för kyrkans ställning. Från vissa synpunkter har de varit angelägna och nödvändiga. För kyrkans del kan de inte betecknas som reformer, om man med en reform menar en förbättring. Knappast någon bestrider numera att stat-kyrka-relationernas karaktär av statskyrkosystem har förstärkts genom dessa lagändringar, även om det inte har varit syftet.

Till detta kommer att svenska kyrkan har fastnat i ett hårdare partipolitiskt grepp. Möjligheten för kyrkligt engagerade men politiskt obundna grupper att bli representerade i kyrkomötet är t. ex. i praktiken obefintlig.

Samma totala beroende av partipolitiskt sammansatta organ finns på församlingsplanet. Detta är inte bara en hämsko på den kyrkliga verksamheten. Det är framför allt principiellt otillfredsställande.

Vid ett par tillfällen under 1970-talet hade en långt gående enighet uppnåtts mellan företrädare för staten och för svenska kyrkan om förändringar av relationerna mellan staten och kyrkan. Dessa förändringar skulle garantera kyrkan frihet och fortsatta möjligheter att som en öppen folkkyrka under gynnsamma ekonomiska villkor bedriva sin verksamhet över hela landet. Men kyrkomötet 1979 avvisade den dåvarande regeringens förslag, som i likhet med de utredningsresultat som hade presenterats tidigt på 1970-talet hade denna innebörd.

Från ledande håll inom svenska kyrkan har man sedermera entydigt beklagat att kyrkomötet 1979 intog en så avvisande hållning till det framlagda förslaget. Både den förre och den nuvarande ärkebiskopen kan anföras som exempel på detta.

Det har också i den allmänna debatten beklagats att de politiska partierna på senare år visat ringa intresse för den principiellt så betydelsefulla frågan om relationerna mellan staten och kyrkan. Ett exempel här är Svenska missionsförbundets förre missionsföreståndare Gösta Hedberg, som under en följd av år också var vice ordförande i Svenska ekumeniska nämnden. Han har nyligen ställt sig i spetsen för ett arbete inom Sveriges frikyrkoråd som tar sikte på att på nytt aktualisera religionsfrihetsfrågan. I samband med detta vill man också väcka opinion för en radikal förändring av relationerna mellan staten och svenska kyrkan.

Varför tar nu jag som frikyrkoman upp denna fråga i riksdagens allmänpolitiska debatt?

Det första och viktigaste skälet är att frågan om religionsfrihetens praktiska tillämpning i vårt land har kommit i ett nytt läge under de senaste två decennierna. Men detta har inte uppmärksamrats tillräckligt, och inga åtgärder har vidtagits för att på lagstiftningens område ta konsekvenserna av

de nya förutsättningarna. Den nu gällande religionsfrihetslagen bör enligt min mening ersättas med en helt ny lag, som står i bättre överensstämmelse med religionsfrihetens principer. Detta är inte i första hand en kyrklig angelägenhet – för det ena eller andra trossamfundet, eller för dem gemensamt. Det är en angelägenhet som landets lagstiftande församling har att gripa sig an med. Det är hög tid att göra det nu.

Bakgrunden till detta är de förändringar av den religiösa strukturen i vårt land som skett i och med att under de senaste årtiondena hundratusentals människor kommit till vårt land, människor med annan tro och kyrkotillhörighet än den som man tycks ha förutsatt när religionsfrihetslagen en gång stiftades.

I ljuset av denna utveckling skall också relationerna mellan staten och svenska kyrkan ses. Det är dags att i ett samlat grepp gripa sig an med den övergripande frågan om religionsfrihetens praktiska tillämpning i vårt land och sedan, som en naturlig konsekvens av detta, frågan om svenska kyrkans framtida ställning i vårt land.

Men det är också en livsnödvändighet för svenska kyrkan själv att kyrkan får frihet gentemot staten. När ledande politiker – med hänvisning till kyrkans roll som statskyrka – vill begränsa kyrkans frihet att förkunna och ta ställning i aktuella frågor, är det hög tid att inse att statskyrkosystemet överlevt sig självt.

En ny frihet för svenska kyrkan skulle leda till en ny vitalitet och spänst och till ett nytt engagemang från alla dem som är kyrkans verkliga vänner. Också av omsorg om svenska kyrkan är det därför angeläget att kräva att statsmakternas beslutsrätt över kyrkan ersätts med frihet för kyrkan att vara just kyrka.

Anf. 124 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Religion och politik – har de något med varandra att göra? En blick över världen och in i litteraturen ger oss tydligt besked. De är på många håll de facto inflätade i varandra, vi må gilla det eller inte.

Religionen rör, skulle jag tro, i långt högre grad än politiken hela människan, hennes förhållande till Gud, till skapelsen och till sina medmänniskor.

Till ett lands skyldigheter hör att värna om människors frihet att dyrka den Gud de vill, med andra ord friheten att tro, att inte tro eller förhålla sig neutral, vara agnostiker. Religionsfriheten tillhör våra grundläggande mänskliga rättigheter. Den måste alltid hävdas. Det går inte heller att göra åtskillnad mellan friheter. Religionsfriheten måste t. ex. gå hand i hand med politisk frihet. Att en kyrka har band till staten, med 95 % av medborgarna som medlemmar, innebär inte att denna kyrka eller dess företrädare måste ta politiska hänsyn t. ex. i förkunnelsen. Guds ord bär icke bojor, heter det. Företrädare för politiska partier får därför inte avkräva prästerna självcensur i samhällsfrågor. I denna fråga har jag tydligen samma åsikt som den föregående talaren, Wikström. Jag delar i stort sett hans syn när det gäller kyrka-stat-frågan.

Kyrkan, eller kyrkorna, kan inte bara syssla med människors inre utan har också något att säga om deras yttre villkor: Vad innebär det i själva verket att vara medmänniska?

Politik och religion har det gemensamt att de bägge rör människornas sätt att förhålla sig till varandra. Du skall älska din nästa, du skall visa omsorg och omtanke. Se där två satser som dels är hämtade från Bibeln, dels från en politisk programförklaring.

För den som har en kristen livssyn är det faktiskt en skyldighet att reflektera över i vad mån denna har något att säga i den politiska vardagen och inför de politiska framtidsvisionerna. En viss vägledning vid en sådan reflexion får man av den innebörd som man inom den ekumeniska rörelsen gett åt begreppet kärlek, nämligen: saklig omsorg om nästan. Vilken politisk handlingslinje ger bäst uttryck åt en sådan saklig omsorg, kan man fråga sig. Var och en, herr talman, får pröva själv. När vi som kristna socialister hävdar jämlikheten och rättvisan som ett politiskt mål, menar vi att vi har starkt stöd i Bibelns människosyn. När vi menar att vi bör hjälpas åt att bära varandras bördor, har också detta stöd i skriften.

Det finns faktiskt en radikalism i Bibeln som går långt utöver varje mänsklig gruppering, det må vara ett parti eller en kyrka. Det är en radikalitet som inget parti, inte någon kyrka eller någon människa i själva verket kan leva upp till. Jag tog mig före att ta reda på i hur stor utsträckning ord som fred, frihet, rättvisa och barmhärtighet förekommer i Bibeln. Jag hittade inte mindre än 1 675 sådana ställen. Det betyder att om man skulle ta bort dem, skulle Bibeln bli en ganska tunn bok, och dessutom en halv bok.

Jag skall ta mig friheten att exemplifiera detta med tre biblecitat. Det första kommer från Amos, en samhällskritiker med mycken sälta. Han förmedlade ett budskap till de tongivande i Israel: "de sälja den oskyldige för penningar och den fattige för ett par skor. --- Ty jag vet att edra överträdelse är många och edra synder talrika, I den rättfärdiges förtryckare, som tagen mutor och vrängen rätten för de fattiga i porten." Så säger han litet poetiskt: "Men må rätten flöda fram såsom vatten, och rättfärdigheten lik en bäck som aldrig sinar."

Och i Jakobs brev, för att gå till Nya testamentet, går författaren så långt att han hävdar: "Liksom en kropp utan livsande är död, så är tron utan gärningar död."

Jag tar ett tredje citat från evangelisten Lukas – det är fjärde kapitlet, 18 och 19 versen, för den som vill titta efter. Det är en skildring av hur Jesus i Nasarets synagoga läser ur profeten Jesaja. Han frambär ett glädjebud till de fattiga, förkunnar befrielse för de fångna och syn för de blinda, ja, han ger de förtryckta frihet och förkunnar ett nådens år från Herren. Det senare är jubelåret och hänsyftar på det år då rättvisan skall återställas.

Det pågår en social och politisk väckelse bland kyrkorna i hela vår värld, och då inte minst inom den romersk-katolska kyrkan. Man har börjat "omläsa" Bibeln med nya och friska ögon och samtidigt upptäckt de skriande orättvisorerna såväl inom som mellan länderna. Befrielseteologi kallas detta, och den har framför allt vuxit sig stark bland miljoner fattiga människor i

Latinamerika. Och nu sprider den sig inom kyrkorna i alla världsdelar.

Från konservativt för att inte säga reaktionärt håll, såväl inom som utom kyrkorna, anklagas nu befrielse-teologerna för att vara marxister, efter den bekanta glidningen i resonemanget när man jämför marxism, socialism, kommunism och ateism.

Från kristen synpunkt måste man emellertid skilja mellan marxismen som verktyg för en social och ekonomisk analys av verkligheten och en marxism som övergår till att bli en livsåskådning.

Med hjälp av marxismen kan vi bilda oss en uppfattning om hur samhället bör vara ordnat för att det skall vara möjligt att avskaffa massfattigdomen och uppnå en större jämlikhet. Men om marxismen övergår från att handla om hur produktionen skall organiseras till att ge sig ut för att förklara hela livet och därmed faktiskt ersätta Gud, då kan en kristen naturligtvis inte vara marxist. Här finns en klar skillnad i synsätt mellan den demokratiska socialismen och kommunismen, i synnerhet då i dess marxist-leninistiska variant. Den marxism vi möter inom socialdemokratin är ett hjälpmedel för den sociala och ekonomiska analysen. Detsamma gäller om den befrielse-teologi som anklagas för att vara marxistiskt färgad. Marxismens grundläggande krav är att lösa proletären från hans bojor, så där finner jag ingen motsättning, utan snarare en samstämmighet med kristen människosyn. Det är därför som det för så många kristna världen runt är närmast en självklarhet att vara socialist. Vi säger med stor övertygelse: socialismen är för människorna en befrielse-erörelse.

För en kristen som vill delta i samhällsbygget handlar det om att sträva efter ett samhälle där frihet, rättvisa och fred råder. För hundratusentals människor i detta land med en kristen livssyn är det och har det varit en självklarhet att stödja socialdemokratin och bekämpa alla krafter som arbetar för större ojämlikhet, större inkomstskillnader och större kapital-koncentration. Demokratin är i detta fall inte endast en metod utan också ett mål på *både* det ekonomiska och det politiska planet, eftersom demokratin grundar sig på människans lika värde.

Men, herr talman, Bibeln kan aldrig bli ett partiprogram. Det kan aldrig sättas likhetstecken mellan en politisk ståndpunkt och kristen tro. För en kristen leder dock samhällsanalysen naturligtvis till vissa slutsatser.

Kristendomen står, som jag tidigare sagt, för en vision av fred, frihet, rättvisa och rättfärdighet. Den värld där dessa mål är uppnådda lever vi inte i, inte ens i Sverige, som är ett av de bästa länder att leva i. Kristendomen tillhör alltså framtiden. Bibeln berättar om det ursprungliga tillståndet, och det var ett tillstånd där rättvisa rådde. När Adam grävde och Eva spann – säg vem var då en adelsman?

Jorden var också Herrens – och ingen enskild egendom fanns. Det är ganska starka ord, och det ligger mycken radikalitet i dessa.

Men orättvisorna växte fram som en frukt av människans egoism. De orättvisorna måste alltid bekämpas.

Frågan inför varje politisk reform eller förändring blir då alltid denna: Främjar denna reform freden, friheten, rättvisan och rättfärdigheten?

I Gamla Testamentet talar man om "shalom". Det betyder fred, men i en avsevärt vidare betydelse än frånvaro av krig. Det ordet rymmer också enhet, gemenskap, välstånd, hälsa, helhet och rättvisa. Det innefattar också rätta relationer mellan människor lika väl som människornas ansvar för hela skapelsen – träden, djuren, jorden, vattnet och luften. Men här är det något som det är viktigt att lägga märke till: det finns inget privatiserat shalom. Det är i sig en själv motsägelse. Shalom förverkligas endast, herr talman, när människor tillsammans arbetar för det gemensamma bästa. Där, menar vi, löper linjerna samman mellan kristendom som religion och socialism som ett politiskt verktyg.

Anf. 125 BENGT LINDQVIST (s):

Herr talman! Jag vill i mitt anförande återvända till handikappades situation, och jag vill börja med ett citat:

"Handikappade finns inom alla grupper av befolkningen, och deras livssituation växlar på samma sätt som andra människors. Generellt sett har dock handikappade sämre bostäder, lägre utbildning och sämre ekonomi. De är oftare arbetslösa, deltar mera sällan i kultur- och nöjesliv, är mer isolerade etc. än som gäller för genomsnittet av befolkningen."

Den här alldeles riktiga bilden av situationen för landets handikappade gav den statliga beredningsgruppen för handikappåret i sitt handlingsprogram i handikappfrågor, som förelades regeringen och som sedermera presenterades för riksdagen. Det unika i det här programmet är att det utformades av samtliga politiska partier i samarbete med handikapprörelsen.

Den beskrivning som jag just återgav bygger på de levnadsnivåundersökningar som statistiska centralbyrån har gjort sedan 1974 och där handikapp-problemen återkommande har studerats.

Efter handikappåret har vi fått ytterligare en sådan levnadsnivåundersökning, Rapport 41:1984, som gäller handikappades situation. Det är med chockerande klarhet och konsekvens som man där på område efter område redovisar den eftersatthet som vi känner till sedan tidigare men som blev så tydlig i och med 1984 års rapport.

För oss som är aktiva inom handikapprörelsen är detta naturligtvis ingen nyhet. Redan när låginkomstutredningen gjorde sina undersökningar i slutet av 1960-talet fick vi lära oss: Är du fattig, då blir du lättare handikappad. Är du handikappad, då leder det till fattigdom.

Den sortens fattigdom är inte bara ekonomisk fattigdom. Det är kulturell, social och inte minst politisk fattigdom vi då talar om.

Hur människor med funktionsnedsättningar har det i vårt samhälle är i allra högsta grad beroende av vilket samhällsligt ansvar för deras situation vi är beredda att ta. All erfarenhet visar att samhällets insatser är helt avgörande för hur handikappade har det och för deras möjligheter till delaktighet i samhället runt omkring dem.

Mot den bakgrunden har det varit intressant, om än inte särskilt uppmuntrande, att gå igenom de olika förslag som nu har lagts fram i de borgerliga motionerna.

Regeringens budgetförslag innehöll några ljuspunkter på handikappområdet i form av en del punktinsatser för förbättringar, men det var i stort en stram budget. Det viktigaste för oss att konstatera när det gäller de handikappades situation är att de stora och grundläggande välfärdssystemen inte blivit föremål för besparingar.

Men genom de borgerliga partiernas förslag står det nu klart att de vill kraftigt minska samhällets ansvarstagande.

Från min utgångspunkt är naturligtvis detta i sig tillräckligt nedslående, men jag vill ändå sätta in denna tendens i ett mera långsiktigt perspektiv. Det ligger till på följande sätt:

Den svenska välfärdspolitiken har byggts upp under en lång följd av år med starkt stöd av en samlad arbetarrörelse och av andra organisationer med folklig förankring. Därmed har vi i vårt land fått ett socialpolitiskt klimat som både här hemma och kanske i ännu högre grad utomlands har beskrivits som utomordentligt gynnsamt. Det är i den atmosfären vi har kunnat utveckla den välfärd som också omsluter handikappade på ett sätt som är unikt i världen.

De borgerliga anhängarna av en fri marknadsekonomi har successivt fått lämna plats för ett ökat samhällsansvar, inte minst på handikappområdet. Men den samlade effekten av de borgerliga förslagen till årets riksmöte visar med stor tydlighet att de gamla marknadsförespråkarna åter träder fram. Det är denna samlade effekt av förslagen som vi måste sätta in i ett mera långsiktigt perspektiv. Om det vore så väl att förslagen endast avsåg kortsiktiga besparingar, som skulle kunna ställa till rätta det som brister i den nuvarande finansiella situationen, då kunde det finnas utrymme för ett resonemang. Men det jag vill peka på är att förslagen, med den utgångspunkt de har i de aktuella svårigheterna, ger borgarna skäl att ta upp den gamla ideologin om privatisering och om ett minskat ansvarstagande från samhällets sida.

Det framgår med stor tydlighet av de alternativa budgetarna att vi står inför ett vägskafl också när det gäller handikappolitiken. Antingen gör vi de gemensamma kraftansträngningar som behövs för att stärka och bibehålla den välfärd vi har skapat under årens lopp eller också bestämmer vi oss för – och det är vad borgarna vill göra – att minska samhällets insatser och överlämna mer åt den enskilde att klara själv.

Naturligtvis är det möjligt för politiker inom ett parti att vinna poäng på att tala om för medborgarna att de kan få mer i plånboken och mer över för egen del om de röstar på det partiet. De politiker som väljer denna väg tar emellertid på sig ett mycket stort ansvar. Ett allmänt försvagat samhälle blir ofrånkomligen ett samhälle där det är mycket svårare att klara omsorgen om eftersatta grupper.

Vid en närmare granskning av de borgerliga motionerna är det två ting som enligt min uppfattning framkommer tydligt.

Det ena är det som jag redan har berört, nämligen att man vill åstadkomma en kraftig försvagning av samhällets möjligheter att ge stöd åt eftersatta grupper. Det sägs naturligtvis inte rent ut, men det blir den oundvikliga konsekvensen av den politik som de borgerliga vill föra.

För det andra vill man på olika områden skapa förbättringar för handikappade – det finns ofta en social ambition hos många enskilda ledamöter från olika partier. Därmed kan man naturligtvis anse sig skild från uppgiften att svara för ett socialt engagemang – men det räcker inte. Så lätt kan man inte slippa undan.

Som jag tidigare sagt innebär den samlade effekten av de borgerligas förslag – jag tänker mest på de allmänna förslagen om den ekonomiska politiken – en så kraftig försvagning av statens verksamhet att det får ofrånkomliga återverkningar på handikappområdet. Samtidigt innebär flera av förslagen en utomordentligt hård press på landsting och kommuner, som i längden kommer att ta sig uttryck i sämre möjligheter att tillvarata utsatta grupperns intressen och föra en rättvis social politik.

I övrigt, herr talman, går det knappast att finna någon konsekvent linje i de olika förslag som berör handikappområdet, och som kommer från de borgerliga partierna.

Det är moderaterna som går längst i försvagningen av samhällsresurserna. Det är hos moderaterna vi finner den mest cyniska inställningen till de behov som olika eftersatta grupper har. Vi möter en brutal nedskärningspolitik. Språket är ofta primitivt. Det uttrycker den starkes, den fungerandes och den effektives perspektiv på livet och samhället.

Det som hos oss andra – hos många av oss i varje fall – blir något fint, nämligen detta att vi bryr oss om varandra och är beredda att ta ansvar för varandra, blir hos moderaterna en kollektivistisk syn, vilket jag tror är bland det värsta en moderat kan beskylla någon för.

Moderaterna vill dra ned statsbidragen till hemtjänst, färdtjänst och driften av särskolor.

Herr talman! Jag blir upprörd när jag läser detta, och jag kommer att tänka på Fabian Månssons gamla uttryck: Vet hut, vet sjudubbelt hut!

Med de nu väckta motionerna blir moderaterna skoningslösa nedskärare också på handikappområdet. Jag kan inte tänka mig att moderata samlingspartiet finner stöd för sin politik hos någon enda person som arbetar med handikappfrågor.

Folkpartiet har uppenbarligen på ett annat sätt lyssnat på sina medarbetare i handikapprörelsen. Flera av folkpartiets motioner är av stort intresse. Jag tänker bl. a. på partimotionen om handikappfrågor och på den motion som handlar om det glömda Sverige. I dessa motioner finns egentligen grunden för samförstånd på handikappområdet. Men det samförståndet kan man inte söka åt höger, utan det får i så fall sökas åt vänster.

En första förutsättning för att ett sådant samförstånd skall kunna komma till stånd är naturligtvis att folkpartiet slutar upp med sitt dubbla budskap. Det består i att folkpartiet, samtidigt som man föreslår dessa åtgärder på handikappområdet, går med på de allmänt sett kraftiga försvagningar av samhällsekonomin som partiets budgetförslag innebär. Varje gång folkpartiet vill genomföra någon försvagning av samhällets resurser kommer vi att påminna folkpartiledamöterna om deras egen motion Det glömda Sverige.

Det går inte, herr talman, att genomföra de förslagen utan ett starkt samhälle.

Jag vill för ett ögonblick återvända till moderaterna, som i sin partimotion säger: Följande bidrag bör avvecklas helt eller reduceras: – Jag vill inom parentes tillägga att i räkneexemplen har man uppenbarligen räknat med att de skall avvecklas. – Hemspråksträning, färdtjänst, driften av särskolor m. m. Litet längre fram säger man: Självfallet ankommer det på kommunerna att avgöra om verksamheten skall påverkas.

Med dessa förslag, herr talman, rör moderata samlingspartiet vid några av de mest centrala insatser som vi gör i det här landet för handikappade. Statsbidraget för färdtjänst infördes 1975. Det var Gunnar Sträng som, trots en mycket restriktiv inställning till nya statsbidrag, med sitt sociala engagemang insåg betydelsen av ett stöd för den viktiga funktionen. Först i och med statsbidraget blev det också fart på utvecklingen av färdtjänsten. Det är statsbidraget som medfört att vi i dag har en fungerande färdtjänst i alla landets kommuner, även om det fortfarande är så att skillnaderna i standard är stora.

Vi inom handikapprörelsen är inte utan kritik mot färdtjänsten och dess utformning i dag. Vi har många önskemål om förbättringar. En avveckling av statsbidraget skulle enligt min uppfattning få katastrofala följder för kommunernas möjligheter att i fortsättningen bibehålla för att inte tala om utveckla färdtjänsten.

Hur verksamheten skall påverkas vid en avveckling av statsbidraget, säger Adelson och Tobisson, får avgöras av kommunerna själva. Vilka moderata kommunala eller landstingskommunala politiker kan ni peka ut som skulle vara beredda till skattehöjningar eller andra åtgärder av det slaget för att rädda insatserna beträffande färdtjänst och andra viktiga funktioner som moderaterna vill avveckla statsbidragen till? Är det kanske moderata kommunalpolitiker i Danderyd, som i stället för att bygga ett eget gymnasium skickar sina ungdomar till Stockholm, eller som skickar sina medborgare till simhallarna i Täby? Det gör de av ett enda skäl: det blir billigare för de moderata höginkomsttagarna på den svenska guldkusten i Danderyd.

Herr talman! Vad hade utvecklingsstörda för skolgång innan statsbidraget till särskolan kom? Det finns ett mycket starkt samband mellan statsbidragets införande och den utveckling som lett fram till dagens särskola. Enligt moderaterna skall nu frågan om utvecklingsstördas skolgång överlämnas till landstingen med alla de risker för ojämnheter och skiljaktigheter som därmed uppstår. Inte vill väl moderaterna på allvar påstå att alla landsting har samma ambitioner, samma möjligheter att skapa den rättvisa skola för utvecklingsstörda som i dag är bl. a. en statlig angelägenhet.

De borgerliga vill gemensamt försämla sjukförsäkringen. Jag har tidigare hänvisat till statistiska centralbyråns undersökningar om handikappades levnadsnivå. Av de undersökningarna framgår tydligt att handikappade är mer sjuka än andra människor. Den minsta lilla kunskap om vad handikapp innebär för de människor – och de är många – som har fått handikappet på grund av kroniska sjukdomar såsom reumatism, cystisk fibros, allergier osv.

eller helt enkelt på grund av slitna leder och slitna ryggar till följd av tungt arbete borde avhålla var och en från att försämra sjukförsäkringen. Det är just dessa grupper som kommer att drabbas. Här hjälper det inte med några räkneexempel hit eller dit. Försämrar man sjukförsäkringen, så gör man det.

Nu är det inte så, att vi socialdemokrater som är verksamma inom handikapprörelsen är helt kritiklösa när det gäller regeringens politik. Vi har åtskilliga synpunkter på vad som borde göras och mycket av det är även i och med årets budgetproposition gjort. Men då och då vinner vi framgång, och det gläder vi oss naturligtvis över. Vi har i årets budget i varje fall fått en lång rad – låt vara kostnadsmässigt små, men verksamhetsmässigt betydelsefulla – punktinsatser på handikappområdet, och det är viktigt. Men det viktigaste är, och det upprepar jag gärna, att årets budget icke innehåller några förslag till försämringar av de generella välfärdssystemen. Det är viktigt och centralt för oss.

Under åren 1976–1982 fick vi pröva på vad den borgerliga politiken innebär. Vi fick uppleva en generell försvagning av samhällsekonomin som saknar motstycke i vår historia. Jag kan försäkra att den nedskärningspolitik som tog sin början runt 1980 har fått konsekvenser också på handikappområdet, vilka vi fortfarande inte fullt ut kan överblicka. Det är därför som jag, herr talman, kan säga: Vi behöver inga nya experiment med den svenska välfärden. Vi vet av erfarenhet, och även genom de olika förslag som de borgerliga partierna nu lägger fram, vad en sådan borgerlig politik skulle komma att innebära.

Herr talman! Det finns många andra svårigheter i fråga om arbetet på att förbättra de handikappades situation. Jag har inga möjligheter att här göra en fullständig analys. Jag vill ändå peka på några mycket centrala svårigheter.

Helt kort vill jag bara säga till mina kolleger i de borgerliga partierna: Om ni skulle komma i regeringsställning och om ni verkligen skulle genomföra de samlade förslag som ni nu presenterar och som har så stark beröring med oss handikappade, skulle effekterna för handikappade människor bli förödande. Herr talman! Jag har goda skäl att hoppas att en sådan situation aldrig inträder.

Anf: 126 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! De borgerliga partiledarna hävdade i gårdagens debatt att Sverige måste få en ny regering. Vad skulle då en borgerlig regering stå för – vad skulle en sådan innebära för de enskilda människorna? Det är intressant att ta reda på den saken så här inför starten av en valrörelse.

Vi har alla de borgerliga regeringsåren 1976–1982 i färskt minne. Det var en dyster period i svensk politik. De borgerliga partierna misskötte landets ekonomi. Ett stort budgetunderskott, en rekordstor inflation, ett ras för industriinvesteringarna, kraftigt sjunkande reallöner och en snabbt växande arbetslöshet var resultatet av de borgerliga regeringsåren. Vidare förmådde man inte ge vårt land en politisk ledning. Vi fick ständigt uppleva nya regeringskriser och långbänkar. Den inbördes splittringen fick en förödande

verkan på de borgerliga regeringarnas förmåga till handling. Framtidstron undergrävdes. Pessimism och oro härskade över landet.

Det mest allvarliga i den borgerliga regeringspolitiken var angreppet mot tryggheten för människorna. Man införde karensdagar och sänkte ersättningen inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen, vilket som bekant väckte våldsamma reaktioner från allmänheten. De borgerliga urholkade också värdesäkringen av pensionerna, vilket i dag skulle ha inneburit väsentligt lägre pensioner, om de fått fortsätta sitt regeringsinnehav. Detta är bara några exempel när det gäller de borgerligas attacker mot tryggheten.

När man studerar de borgerliga motionerna till årets riksmöte finner man att de borgerliga håller fast vid sin gamla nedskärningspolitik. Ingenting har de lärt av sina misstag. Kanhända har de drivits än mer åt höger.

För att kunna sänka skatterna för välbeställda grupper riktar man på nytt angrepp mot den svenska välfärdspolitiken, som byggts upp under flera decennier och som betyder oerhört mycket för enskilda människors trygghet, hälsa och välbefinnande. De borgerliga motionerna är avslöjande för hur de ser på fördelningspolitiken.

I korthet innebär deras förslag sämre sjukförmåner, minskat bidrag till sjukvård, särskolor, färdtjänst för handikappade samt hem för vård, sänkt bidrag till kommunala beredskapsarbeten, nedskärning av ungdomslagen, höjda patientavgifter, minskade livsmedelssubventioner osv. De borgerliga förslagen slår alltså hårt mot sjuka, handikappade, arbetslösa och pensionärer, och de gynnar de välbeställda i samhället.

Som vanligt vill moderaterna gå längst när det gäller försämrade sociala villkor. Ersättningen till sjuka och föräldralediga vill man begränsa till 60 % av inkomsten under de första sjukdagarna och därefter till 80 %. På det sättet vill man skära ned sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen med 2,7 miljarder. Folkpartiet och centern vill spara något mindre – 1,8 miljarder – genom att sänka sjukersättningen till 80 % av inkomsten vid högst 30 sjukdagar om året.

Moderaternas förslag innebär t. ex. att en privatanställd LO-medlem som är sjuk en vecka förlorar 1 200 kr. Motsvarande siffra för centerförslaget är 990 kr. Dessa förslag skulle alltså få mycket känbara effekter för de försäkrade.

På nytt väcker moderaterna också förslag om försämring av ersättningen till arbetslösa. Dessutom utmanar de den fackliga rörelsen genom att kräva slopande av rätten till avdrag för fackföreningsavgiften, den rätt som i fjol gav löntagarna sammanlagt 1,1 miljarder i ökad köpkraft. Detta avdrag vill man ta bort, samtidigt som man ograverat behåller arbetsgivarnas rätt till skatteavdrag för sina föreningsavgifter. Det säger på vems sida man står.

Nedskärningarna av statsbidragen till kommuner och landsting med 4 miljarder leder till ökade daghems- och hemhjälpstaxor, försämrad färdtjänst för handikappade och inskränkningar i driften av särskolor och kliniker för psykiskt sjuka.

Naturligtvis är detta bara en början till den nedrustning av social verksamhet som de borgerliga partierna eftersträvar. Mycket snart skulle

man återkomma med förslag om sänkta pensioner, privatisering av vården etc. Detta finns också med i deras tankevärld.

Den borgerliga politiken, så som den presenterats i årets motioner, känns igen. Man klämmer åt de vanliga människorna och vill gynna de välbeställda. Moderaternas skattesänkning på 15 miljarder till höginkomsttagare och förmögenhetsägare skulle betalas med bl. a. sämre sjukersättning och pensioner samt höjd arbetslöshet. Detta påminner om högerpolitiken från 1920- och 1930-talen. Det är förvånande att centern och folkpartiet ställer sig bakom moderaternas nedskärningspolitik på det sociala området.

Moderata samlingspartiet vill alltså genomföra ett systembyte på den sociala sidan. Det svenska samhället skall göras om från ett samhälle med stor gemensam sektor, och där välfärden är till för alla, till ett lågskattesamhälle med en liten gemensam sektor och där penningen styr. Samhället skall enligt moderaternas modell inte ha något ansvar för socialt arbete, utan det skall ske på frivillig väg och via välgörenhet.

Socialdemokraterna bekämpar varje attack mot trygghetspolitiken. Denna är väl förankrad i det svenska samhället och betyder mycket för människornas hälsa och välbefinnande. Trygghetspolitiken innebär god vård och service åt sjuka, äldre och handikappade, och den innebär bra barnomsorg och att man inte skall behöva oroas för sin ekonomi när man inte kan arbeta på grund av sjukdom eller annat. Våra strävanden på detta område bygger på solidaritet och rättvisa, som är viktiga grundelement för det samhälle som socialdemokratin står för.

Anf. 127 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det finns en stor idealitet i det svenska samhället. Den visar sig hos enskilda människor när upprop går ut om nöden i fattiga länder. Den visar sig i många gedigna insatser i skilda organisationer av folkrörelsekaraktär. Vi ser den i kyrkans och frikyrkornas insatser. Stort ansvarstagande och ekonomiska uppoffringar ligger i kyrkobyggande, med utomordentliga lokaler för ett mångskiftande ungdomsarbete. Vård och omsorg gentemot av alkoholism och annat drogbruk socialt utslagna sker i LP-stiftelsens regi och i RIA-byråer på många håll i landet. Initiativ och huvudmannaskap för denna verksamhet ligger oftast hos kristna församlingar av frikyrkokaraktär.

På många håll får dessa verksamheter kommunalt stöd. Från samhällsrepresentanternas sida visas som regel en stor uppskattning av sociala insatser som görs ideellt. Av och till ser vi och hör talas om motsatsen. I Göteborg har t. ex. LP-stiftelsen haft svårigheter att få samma kommunala stöd som tidigare av den nuvarande socialdemokratiska majoriteten. Ja, det finns tyvärr exempel på att de ideella insatserna från enskilda och organisationer, från kyrka och frikyrka inte alltid får den uppmuntran och det stöd som insatsen berättigar till.

Från folkpartiets sida har vi envetet hävdat att samhället har allt att vinna på stöd till fria organisationers ideella insatser. Jag tänker bl. a. på vårt bistånd till de fattiga folken. Det bör i allt större utsträckning kanaliseras genom enskilda organisationer.

Enskilda organisationer, och särskilt missionen, utgjorde pionjärerna i svenskt internationellt solidaritetsarbete i de fattiga länderna. Det har givit en kunskap och en erfarenhet liksom förståelse för de människor och kulturer det rör sig om som har varit och är ovärderlig. Tidvis har rätt en vanföreställning att endast staten kan bedriva en effektiv biståndsverksamhet. Särskilt sedan folkpartiet 1976 fick ansvar för det svenska biståndet har den uppfattningen vederlagts och biståndet genom de enskilda organisationerna ökat betydligt. Allt fler av de svenska folkrörelserna gör insatser i de fattiga länderna, vilket är mycket glädjande.

Ideella organisationer har ofta lättare att nå ut till de människor som verkligen behöver hjälp och når ofta beundransvärda resultat med blygsamma insatser. Åtskilliga har genom åren skaffat sig en lokal kunskap som gör insatserna effektiva. Ideella organisationer kan gå direkt på problemen utan formella omvägar. Deras administration på hemmaplan är oftast liten och obyråkratisk. Enskilda medlemmar gör engagerade insatser som biståndsarbetare ute på fältet, ofta till lägre kostnader än offentlig biståndsverksamhet.

De ideella organisationernas medlemmar och lokala föreningar i Sverige gör beundransvärda insatser både för att samla in mer resurser till u-landsverksamheten och för att sprida information om och bilda opinion för u-landsbistånd och internationell solidaritet. I detta sammanhang vill jag hänvisa till en särskild motion, där folkpartiet föreslår avdragsrätt vid beskattningen för vissa gåvor till bl. a. internationellt biståndsarbete.

Särskilt när biståndet inriktas på de fattigaste människorna och på landsbygdsutveckling är det naturligt att låta en växande andel av biståndet kanaliseras via enskilda organisationer. Det kan också vara ett sätt att utnyttja ett ökat u-landsbistånd utan en alltför kraftig ökning av SIDA:s organisation. Även systemet med särskilda ramavtal med de större enskilda organisationer som kanaliserar svenskt bistånd bör byggas ut, så att betydligt större del av biståndet kan gå den vägen utan att växande krav ställs på den statliga biståndsadministrationen.

På många håll har svenska kyrkan och frikyrkorna gemensamt eller var för sig startat barnomsorgsverksamhet. Det är beklämmande att samhällsstödet till alternativa barnomsorgsformer minskat under den socialdemokratiska regeringens tid.

Folkpartiet hävdar att det ur skilda synpunkter är värdefullt att alternativ i barnomsorgen kan erbjudas.

Reglerna för statsbidrag till barnomsorgen bör göras neutrala, så att alla anordnare erhåller samma stöd. Stödet skall utgå med samma belopp oavsett i vilken regi verksamheten bedrivs. Barnomsorg som drivs av föräldrakooperativ, ideella organisationer eller företag skall således ges stöd på samma villkor, förutsatt att ställda kvalitetskrav uppfylls.

Vidare vill jag erinra om den värdefulla ideella insats som kyrka och frikyrka gjort och gör i den andliga vården på landets kriminalvårdsanstalter. Men det är verkligen på tiden att samhället tar ett ökat ekonomiskt ansvar för denna verksamhet. I en motion till årets riksmöte av Jan-Erik Wikström och mig aktualiseras den här frågan.

Det är nu fem år sedan den statliga offentliga utredningen, Andlig vård vid sjukhus, kriminalvårdsanstalter m. m., lades fram. Utredningen remissbehandlades i vanlig ordning, och praktiskt taget alla remissinstanser var positiva till utredningens intentioner. Vad gäller den andliga vården vid sjukhus, så satte kyrkoenheten inom dåvarande kommundepartementet omedelbart i gång arbetet på en proposition som skulle realisera utredningens förslag med hänsyn också till yttrandena. Resultatet blev att såväl svenska kyrkans som Sveriges frikyrkoråd budgetåret 1980/81 erhöll statsbidrag så att den andliga vården vid sjukhusen kunde påbörjas enligt utredningens intentioner. Sedan dess har detta arbete utvecklats med gott resultat både ur vårdsynpunkt och ur ekonomisk synpunkt.

Herr talman! Vad det gäller den andliga vården vid kriminalvårdsanstalter har ingenting hänt med anledning av utredningen. Jag finner detta märkligt, eftersom behovet här var minst lika stort som på sjukhusen. En organisation fanns redan för verksamheten på riksplanet och vid varje anstalt, i form av nämnden för andlig vård, och kostnaderna är då väsentligt mindre än för den andliga vården vid sjukhusen. På frågor i riksdagen har justitieministerns svar alltid varit att det ej finns medel till en utökning av verksamheten i regi av nämnden för andlig vård.

Denna verksamhet lyder under kriminalvårdsstyrelsen och justitiedepartementet, medan frågor kring kyrklig och frikyrklig verksamhet behandlas under kyrkoenheten och i civildepartementet. Enligt vår mening borde det vara möjligt för kriminalvårdsstyrelsen och kyrkoenheten och sedan för justitiedepartementet och civildepartementet att komma överens om finansieringen av den andliga verksamheten vid kriminalvårdens anstalter. Vi anser att det i längden blir ohållbart och orimligt att begära närmast frivilliginsatser av präster och pastorer vid kriminalvårdsanstalterna.

Herr talman! Idealitet skall tas till vara av samhället genom uppmuntran och stöd.-

Anf. 128 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Även jag kommer att beröra drogpolitiska frågor. Jag beklagar uppriktigt att alkoholpolitiken har blivit ett område där vetenskapliga rön värderas lägre än på andra områden. Detta trots att alkoholmissbruket är vårt största olösta sociala problem, kanske även vårt största medicinska problem. Det finns en tendens att man skjuter undan dess negativa sidor och glömmer bort vad det personliga föredömet egentligen betyder.

I mitt hemlän har vi en tidning som håller sig med en politisk krönikör. Han har uppmärksammat att t. ex. champagne är en vardagsdryck inom idrotten och i det sällskapsliv som TV visar. Han skriver: "Det återspeglar lika mycket producenternas och reportrarnas sätt att leva som idrottsmännens eller det 'gyllene patriskets' som fyller TV-rutan."

Därefter konstaterar han, att när Gunde Svän återvände hem efter att ha blivit världsmästare, bjöds han in i sitt lokala föreningshus. Där fick han saft och kakor för sina prestationer. Det kalaset var naturligtvis inget för TV att

visa. Redaktören fortsätter: "Det saknar inte betydelse att påtala detta. Nu blir folk kända genom att uppträda i radio och TV, skapa nya modetrender som det heter på nyspråk – och som de lever och klär sig ska inte bara ungdomar utan också barn klä sig och leva. Om och när idolerna dricker sprit, vilket de gör ofta, skall också andra göra det."

Han slutar med att säga att det vore intressant om någon forskare kunde ägna intresse åt dessa problem och ta reda på vilken roll så att säga det personliga föredömet egentligen spelar. Det är inte ofta som jag har anledning att sympatisera med den aktuella krönikören, men jag tycker att de anförda synpunkterna är bra.

Jag vill också konstatera att det nu pågår forskning om hur alkoholbilderna i TV påverkar tittarnas alkoholvanor. Samtidigt kan jag inte underlåta att påtala att den forskning som bedrivs av Sveriges Radios avdelning för publikundersökningar inte hade kunnat påbörjas om inte t. ex. IOGT-NTO-rörelsen hade ställt ekonomiska medel till förfogande.

I fjol motionerade jag och Barbro Nilsson i Örnsköldsvik här i kammaren om en utvärdering av olika delar av den svenska alkoholpolitiken såsom den har bedrivits efter 1977 års riksdagsbeslut – det beslut som har inneburit att totalkonsumtionen av alkohol i det här landet har minskat med över 20 %. Vi ställde då några frågor: Vilken betydelse har informationen? Ger undervisningen i skolorna några effekter? Vad har förbudet mot alkoholreklam betytt? – Den motionen avslogs.

I år ställs dessa krav av andra ledamöter av riksdagen. Jag önskar att utskottsmajoriteten kan koppla bort alla ovidkommande hänsyn och se till att den motionen tillstyrks. Jag tror att central och viktig kunskap därmed skulle fås.

Den svenska alkoholpolitiken skulle må väl av att föras på ett nyktrare sätt, där vetenskapliga rön får ersätta egoistiska argument. För framtiden är detta nödvändigt om vi skall fortsätta att vara en ledande nation när det gäller att begränsa alkoholens skadeverkningar.

När man har tagit del av resultatet av ett kårval vid universitetet i Uppsala och konstaterat att det därstädes finns ett pilsnerparti, som var bara en handfull röster från att vara det största partiet i valet, måste man nästan oroas inför framtiden. Dessa pilsnerpartister kommer säkert att få flera representanter i riksdagen, de kommer att besätta en rad viktiga poster i samhället, deras inställning i alkoholfrågan kommer att sätta djupa spår i den svenska alkoholpolitiken.

Vi ser redan nu hur folkrörelsemänniskorna blir alltmer sällsynta i framskjutna positioner: Yrkes- och livserfarenheter formade i en nykter miljö håller inte i konkurrens med välutbildade specialister från den akademiska, alkoholbemängda miljön.

Vi kommer enligt min uppfattning att få fler som kommer ut från lärarutbildning som aldrig har fått någon undervisning i alkoholfrågor. De har ingen kunskap om nödvändigheten av en aktiv alkoholpolitik. Jag ser inte heller någon ljusning när det gäller framtidens journalister. De, som har en mycket stor genomslagskraft, talar nu för folket till skillnad från de gamla

Torsdagen den
7 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

journalisterna, som talade med folket.

Allt fler skribenter – jag vill inte gärna kalla dem journalister – utrustas med presskort. De ser till att en ökande mängd textreklam för skilda alkoholsorter kommer in i olika tidningar. Några av dem får ersättning från vin- och spritagenter, andra från bryggerier.

Årets budgetproposition gjorde mig ledsen, och jag har reagerat i en motion. Anledningen var ett orättvist förslag till statsbidrag för nykterhetsrörelsen. I jämförelse med andra folkrörelser utsätts nykterhetsrörelsen för en regelrätt misshandel – denna folkrörelse, som i många avseenden har varit en vaggå för den svenska demokratin och alltså är den enda säkra garantin för att alkoholtressena hindras slå igenom fullt ut.

Jag har ingenting emot andra folkrörelser och inte heller emot idrotten, men jag blir ändå upprörd när man föreslår särskilt statsbidrag för att idrotten skall ta itu med dopingproblemet. Det statsbidraget utgör nästan en tredjedel av statsbidraget till hela nykterhetsrörelsen – en folkrörelse som kämpar mot drogmissbruket hos hela befolkningen, inte bara ett fåtal elitidrottsmän, som inte låter några moraliska värderingar hindra sig från att manipulera sin kropp för att nå toppresultat.

Som socialdemokrat konstaterar jag att vår partikongress har slagit fast att det privata vinstintresset inom alkoholhanteringen skall avvecklas. Jag är emellertid rädd att utvecklingen snarast har gått åt andra hållet. Vi har t. o. m. låtit Vin- & Spritcentralen kasta sig in i kampen om marknadsandelar, och Vin- & Spritcentralen tillåts driva en marknadsföring som inte har någon anknytning till den alkoholpolitik vi har beslutat om här i riksdagen.

Jag är stolt över det beslut som vi fattat i stor enighet 1977. Det beslutet utgör en mycket god grund för den framtida alkoholpolitiken. Kom ihåg att det alltid är de som har det sämst ställt i samhället som får ta de värsta konsekvenserna av alkoholmissbruket. När någon direktör i SAS eller inom något annat storföretag skadas av för mycket tulfri sprit, då ställer företag upp och skickar hela familjen till USA för vård. När Andersson, Pettersson eller Lundström blir dålig, då får socialtjänsten och alkoholkliniken försöka lindra det allra värsta. Ett gott råd till alla som vill ha en alkoholfri sektor måste vara: Var generös när det gäller att låta forskningen vara med och utforma alkoholpolitiken och narkotikapolitiken. De båda hänger intimt samman.

Samhället måste driva en fast alkohol- och narkotikapolitik. Som ett exempel på positiva åtgärder vill jag nämna den s. k. orkidékampanjen mot narkotika, som startar om någon vecka. Efter initiativ från nykterhetsrörelsen kommer myndigheter, folkrörelser och företag att genomföra den största anti-knarkkampanj som det här landet skådat på många år. Kampanjen får också ses som ett bevis på den enorma kraft som finns i våra folkrörelser och på den vilja till personliga insatser som finns också inom näringslivet, som mycket välvilligt ställer upp i den här kampanjen. Det gäller då att entusiasmera människorna, och det är det som är målsättningen. Jag vet att orkidékampanjen kommer att bli en succé.

Nu hoppas jag bara att Kjell-Olof Feldt ger kampanjledningen ett positivt

bemötande, när den inom kort kommer och uppvaktar honom om momsbefrielse för kampanjen. Det bör den få. Samhället får inga utgifter för kampanjen, men det är orättvist om pengar som skall användas i kamp mot narkotikan i stället skall levereras in till statskassan.

Slutligen, herr talman, finns det också anledning att säga att det inte finns några lätta genvägar när det gäller att forma framtidens samhälle. Inom drogpolitiken, liksom när det gäller andra samhällspolitiska frågor, har vi socialdemokrater klara målsättningar för hur vi skall forma framtidens samhälle. De har utformats vid vår partikongress och inom broderskapsrörelsen. De återfinns programmässigt inom kvinno- och ungdomsrörelsen. Nu gäller det bara att föra ut dem i konkreta termer.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 129 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Den siste talmannen i riksdagens andra kammare, Fridolf Thapper i Finspång, var tillika ordförande i Östergötlands läns landsting. Ett uttryck som han inte kunde använda i riksdagen använde han dock i landstinget, när föredragningarna blev för långa: Medger tinget att resten icke behöver uppläsa? Jag skulle kunna ha förståelse för om herr talmannen vid den här sena timmen och i slutet på den allmänpolitiska debatten skulle vilja förorda att samma teknik användes. Jag vill ändå säga ett par saker i all korthet.

I årets budgetproposition, bil. 4, dvs. justitiedepartementets huvudtitel, står bl. a. att läsa: "Ett av de viktigaste målen för lagstiftningsarbetet är rättssäkerhet och rättstrygghet i övrigt för de enskilda medborgarna." Det är en formulering som alla säkerligen kan ställa sig bakom.

Men frågan är om alla de lagförslag som förelagts och föreläggs riksdagen verkligen kan sägas uppfylla kraven när det gäller den enskildes rättssäkerhet. Tyvärr har det i stället lagts fram alltför många lagförslag där myndigheternas intressen satts före den enskildes. Detta gäller inte minst på skatteområdet, och vi vänder oss inom moderata samlingspartiet mot lagstiftning som innebär att den enskilde inte kan förutse konsekvenserna av sitt handlande, eller att myndigheterna med exempelvis tillämpande av bevissäkringslagen kan genomföra bl. a. husrannsakan utan att misstanke om brott föreligger.

Trots den kritik som vi moderater riktar mot denna typ av lagstiftning, fortsätter regeringen att lägga fram lagförslag om utökad kontroll av medborgarna. Förslagen bygger i stort på bl. a. utredningsmaterial som framlagts av kommissionen mot ekonomisk brottslighet. Jag har naturligtvis uppfattningen att lagar skall efterlevas, men lagarna måste vara förankrade i medborgarnas rättsuppfattning och utformade på ett klart och entydigt sätt. I annat fall kommer många att medvetet eller omedvetet bryta mot gällande lag.

Vi moderater har i många sammanhang och under en följd av år uttryckt

vår oro över brottsutvecklingen, och jag delar helt justitieministerns uttalande i budgetpropositionen att brottsligheten ligger på alltför hög nivå. I TV-programmet "Brottsplats Stockholm" framkom med all tydlighet att polisen inte har resurser att klara av det stora antalet lägenhets- och villainbrott, och det är brott som ökar i hög grad. Det är också brott som berör de drabbade på ett alldeles speciellt sätt. Det är inte bara frågan om förlust av egendom och värdesaker – ofta av ett alldeles särskilt värde för ägaren – utan det är också den kvardröjande känslan av olust och oro över att någon brutit sig in i det egna hemmet.

Tidningen Köpmannen har i sitt senaste nummer en artikel "Väpnade rånen ökar starkt i butikerna". Av artikeln framgår att även om butiksrånen totalt sett minskat något, har våldet trappats upp genom att rån under vapenhot ägde rum vid 56 tillfällen under 1984 – en ökning med hela 20 % jämfört med året dessförinnan. Statistiken i tidningen Köpmannen visar på en även i övrigt skrämmande uppgång av brott mot butiker genom snatterier, inbrott och checkbedrägerier. Uppklaringsprocenten är i dessa fall liksom i andra sammanhang oroande låg. Polisens utredningsresurser är naturligtvis även här helt otillräckliga.

Utredningsresurserna kommer, om man följer regeringens förslag när det gäller intagningen till polishögskolan, att ytterligare försämras. Intagningen har under åren varierat avsevärt – mellan 200 och 800. Nu föreslår regeringen att endast 150 aspiranter skall antas. En intagning på 200 är, enligt vår uppfattning, ett absolut minimum, men skulle ändå skapa ökade utredningsresurser och kunna bidra till minskad brottslighet. Och det är en angelägen uppgift.

Det kan i detta sammanhang dock inte nog understrykas att den långsiktiga lösningen när det gäller att komma till rätta med brottsligheten ligger i främst föräldrarnas – men även skolans – ansvar för att lära barnen fasta normer, och dit hör inte minst respekten för andra människors liv och egendom.

Tillåt mig, herr talman, att helt kort ta upp ett annat ämne. Vi har i Sverige sedan länge en reglerad invandring. Om denna liksom om invandringspolitiken i övrigt råder en betydelsefull politisk enighet. Vi har också en s. k. flyktingkvot på ca 1 250 personer per år, och i samråd med FN:s flyktingkommisariat i Genève försöker vi se till att inom denna kvot ta emot människor, som verkligen är i behov av politisk asyl. Det är ur många synpunkter viktigt att vi kan upprätthålla denna reglerade invandring.

Vi har i Sverige en hög ambitionsnivå – alltför hög anser en del – när det gäller att ta hand om invandrare, som har beviljats uppehålls- och arbetstillstånd. Jag vågar påstå att inget annat land ger invandrare så stor social trygghet, så stora möjligheter till utbildning och så stor jämlikhet i olika avseenden med den egna befolkningen som vi gör. Jag tror också att denna politik är förankrad ute bland människorna. Men stödet undergrävs och riskerar att vändas till motsatsen, om vi får en oreglerad invandring.

Jag aktualiserar denna måhända känsliga fråga mot bakgrund av den stora tillströmning av invandrare som sedan lång tid dagligen anländer via framför allt Östtyskland till hamnar i Sydsverige. De flesta kommer från Libanon.

Iran och Irak, och de flesta saknar pass eller andra identitetshandlingar när de kommer till Sverige. Detta gör det svårt för att inte säga omöjligt för svenska myndigheter att fastställa de asylsökandes identitet och varifrån de kommer.

Många säger då att vi skall vägra att släppa in dem som saknar pass. Ja, det vore naturligtvis en lösning, men den som verkligen är flykting saknar ofta giltigt pass. En sådan åtgärd skulle alltså inte stå i överensstämmelse med våra internationella åtaganden och – vilket är minst lika viktigt – vår traditionella inställning till omhändertagande av politiska flyktingar.

De svenska polismyndigheterna har på olika sätt försökt förhindra att passen förstörs. Bl. a. har man på svenska färjor från Sassnitz tagit hand om eventuella invandrars pass. Det är en åtgärd, som många efterlyst sedan länge och som nu hälsades med, jag vågar påstå, stor tillfredsställelse av allmänheten.

Det har nu ifrågasatts om denna polisens åtgärd har stöd i gällande författningar, och därom tvistar nu de lärde. Ett vet jag dock bestämt. Åtgärden har stöd hos den svenska allmänheten. Och frågan är också – det kan förefalla vara härklyveri – om polisen beslagtagit passen eller bara samlat in dem inför passkontrollen i Trelleborg.

Om nu polisens åtgärd har stöd hos allmänheten men inte i författningen, ja, då bör regeringen snarast se till att författningen ändras så att den blir förankrad i den allmänna rättsuppfattningen. Jag sitter själv med i invandrarverkets styrelse, och jag vill, herr talman, understryka att jag är imponerad av det sätt på vilket verkets handläggare och andra myndigheter försöker klara ut ständigt nya problem.

Jag hoppas att regeringen nu snabbt skall komma med klara direktiv till berörda myndigheter när det gäller behandlingen av invandrare som har rivit sönder sina pass. Problemet är verkligen akut, och det gäller att vidta åtgärder som kan motverka en oreglerad invandring till vårt land.

Tillåt mig också till sist, herr talman, att göra den kommentaren när Bengt Lindqvist, som nu har lämnat lokalen, beskyller vårt parti för brutalitet, att han naturligtvis fullständigt har missuppfattat moderata samlingspartiets politik. Det är en total felsyn när Bengt Lindqvist kallar denna politik brutal. Med vår politik avser vi att försöka bringa stabilitet i svensk ekonomi, och jag vill påstå att de som har det besvärligast i samhället är mer beroende än andra av att vi verkligen har en stabil ekonomi.

Bengt Lindqvist efterlyste också någon kommunalman eller landstingsman inom moderata samlingspartiet som skulle vara beredd att höja skatten för att tillgodose de handikappades eller särskolans intressen. Jag kan säga, herr talman, att jag icke är beredd att medverka till en höjning av landstingsskatten, men som ordförande i den moderata landstingsgruppen i Östergötland vill jag säga till Bengt Lindqvist – jag hoppas att han hör det eller läser det sedan – att jag gärna är beredd att inom ramen för våra resurser göra omprioriteringar för att klara både färdtjänst och särskola. Jag tycker att det är viktiga uppgifter, och jag anser att vi skall göra allt vi kan för att klara dem.

Torsdagen den
7 februari 1985

Allmänpolitisk
debatt

Anf. 130 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Den ekonomiska och organiserade brottsligheten har under de senaste årtiondena vuxit explosionsartat i vårt land. Samhället förlorar årligen närmare 15 miljarder kronor i skatteinkomster. Det betyder 2 000–3 000 kr. per år i förlust för varje skattebetalare. Ändå finns det länder där denna brottslighet har mångdubbelt större proportioner. Så är fallet bl. a. i det konservativt styrda USA.

Av en nyligen offentliggjord BRÅ-undersökning, företagen av rättsvetaren Nils Jareborg, framgår att man i USA i stort sett har gett upp kampen mot den ekonomiska brottsligheten som ställer stora krav på en medveten och aktiv brottsbekämpande målsättning och strategi. Jareborg skriver att brottslighetens och straffsystemets roll i USA med våra mått endast kan beskrivas som katastrofal. Eftersom större delen av tid och kraft ägnas traditionell brottslighet, bryr man sig inte så mycket om s. k. ekonomisk brottslighet trots att den svarta ekonomin måste spela en mycket större roll i det amerikanska samhället än i det svenska. Så långt Jareborg.

Det finns risk för att den konservativa synen, som efter regimskiftet här i vårt land 1982 undergått en viss förändring, i händelse av ett nytt regeringskifte med en högerstyrd regering inom en viss tid skulle leda till en passivitet liknande den i USA.

Moderaternas passiva hållning intas, som jag förstår det, av flera skäl. Vi skulle veta för litet om den ekonomiska brottsligheten, forskningen är otillräcklig. Visst behövs det mer forskning men de undersökningar som genomförts under senare tid är helt tillräckliga för att genomföra regeringens åtgärdsprogram. Det blir för mycket kontroll, säger moderaterna, medvetna om att ökad kontroll och insyn inskränker de fria och ohämmade marknadskrafternas spel.

Drastiska skattesänkningar, framför allt för de välstuerade, är lösningen på detta liksom på nästan alla andra samhällsproblem. Moderaterna bryr sig inte om de amerikanska erfarenheterna, där den betydligt lägre skattenivån och de fria marknadskrafterna inte leder till minskad ekonomisk brottslighet utan tvärtom.

Man vill av allt att döma inte i praktiken konsekvent prioritera den aktiva kampen mot eko-brotten därför att denna brottslighet riktar sig mot den kollektiva gemenskapen, som om den inte skulle bestå av enskilda individer. Den ekonomiska brottsligheten är fem till tio gånger större än den traditionella brottsligheten.

Mest av allt hävdar moderaterna, vilket också framgår här av Per-Olof Strindbergs anförande, att kampen mot den ekonomiska brottsligheten är ett hot mot rättssäkerheten.

Rättssäkerheten har vi i arbetarrörelsen alltid fått kämpa för, av det enkla skälet att rättssäkerheten är och har varit det viktigaste skyddet för de människor vi främst värnar om, de svaga, de eftersatta, de utslagna. Det är angeläget för arbetarrörelsen att i alla sammanhang försvara rättssäkerhetens intressen. Vi slår vakt om de traditionella och grundläggande rättssäkerhetsgarantierna, vilket också kommer till uttryck i vår lagstiftning.

De viktigaste kan punktvis sammanfattas på följande sätt:

- fria och oavhängiga domstolar endast bundna av lag.
- rätt till domstolsprövning av tvångsåtgärder.
- ingripande endast med stöd av klar och tydlig lag.
- inte lagstiftning om enskilda fall eller enskilda personer.
- förbud mot retroaktiv lag.
- krav på full bevisning.

Allmänt sett kan man säga att ett rättssystem som präglas av rättssäkerhet främst kännetecknas av att medborgarna behandlas lika inför lagen och att lagen är så utformad att vi har möjlighet att förutse hur den kommer att tillämpas.

De borgerligas tolkning av rättssäkerhetsbegreppet är ofta alltför juridiskt snäv och formell. För oss socialdemokrater är det väsentligt att rättssäkerheten också får en reell innebörd för människorna. Det gäller i det enskilda fallet att tillse att de faktiska möjligheterna föreligger att nå ett rättvist resultat.

Allmänt utformade lagregler, som i rättstillämpningen ger möjligheter att fatta beslut efter förhållandena i det enskilda fallet, minskar visserligen förutsebarheten, men kan öka möjligheten att åstadkomma resultat som framstår som materiellt riktiga och rättvisa. På straffrättens område finns exempelvis regler om påföljdseftergift och åtalsprövning som är av denna typ.

De borgerliga ställer sig mycket kritiska till s. k. generalklausuler; moderaterna vill helt avskaffa skatteflyktsklausulen. Ibland ställer de sig så kritiska till denna typ av lagstiftning, att man skulle kunna tro att det är ett främmande element i svensk lagstiftning. Så är inte alls fallet.

Vi har klassiska exempel på generalklausuler i köplagen från 1905 och avtalslagen från 1915.

De grundläggande rättssäkerhetsgarantierna måste också kompletteras med att intresset av rättsskydd och rättstrygghet eller effektivitet tillgodoses. Det är därvidlag viktigt att det också måste ingå ett skydd för människor mot att bli utsatta för brott.

Det är ofrånkomligt att det finns situationer där en avvägning mellan kravet på effektivitet och rättssäkerhet måste ske. Ett ineffektivt rättssystem innebär visserligen att fler skyldiga går fria, men det är knappast någon bra garanti för att oskyldiga inte skall drabbas. Det måste alltid vara en strävan att söka förena högt ställda anspråk på både grundläggande rättssäkerhet och rättsskydd.

Och det måste givetvis vara en utgångspunkt att traditionella rättssäkerhetsanspråk skall gälla på samma sätt för ekonomisk brottslighet som i samband med annan brottslighet. Men vi opponerar oss mot allmänna uttalanden om att rättssäkerheten är hotad, då de inte har andra syften än att bevara ekonomiska privilegier.

Jag har vid dessa ställningstaganden medvetet avstått från att använda vissa uttryck som förekommit i rättssäkerhetsdebatten, nämligen formell

Nr 77

Torsdagen den
7 februari 1985

*Allmänpolitisk
debatt*

rättssäkerhet och materiell rättssäkerhet. Det har framförts att den begreppsbildningen inte är helt lyckad från juridisk-teknisk synpunkt. För allmänheten skapar den sannolikt en oklarhet som bör undvikas.

Rättssäkerheten är inte något absolut utan ett ideal mot vilket vi skall sträva. Lagar och rättsregler kommer att präglas av den samhällsordning vi har. Ett samhälle som är präglad av rättssäkerhet, rättvisa och rättstrygghet är beroende av att det finns människor och organisationer som är beredda att kämpa för idealen, som har en stark känsla för dem, som förstår att de rättsliga problemen är både ömtåliga och svåra. Det är mycket viktigt att det finns vaksamhet, inte bara från enskilda människor utan också från samhällsmedborgarna och samhällsorganen. Men utan en regering som tar ledningen i en aktiv kamp mot den ekonomiska brottsligheten kan vi inte nå resultat.

Anf. 131 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det har gjorts många hänvisningar till amerikansk ekonomisk politik i den här debatten: ekonomisk tillväxt, hög dollarkurs, draghjälp åt Sverige, osv.

I går höll president Reagan sitt tal till kongressen. Den amerikanska drömmen och det amerikanska undret var uttryck som förekom i hans tal.

Det är en glättad bild vi får av amerikansk ekonomi. Det finns anledning att komplettera den.

Strax före jul faller en av Washingtons många utslagna ihop framför Vita huset. Han blir liggande och fryser ihjäl – enligt vissa rapporter inför ögonen på vakterna i Vita huset.

När det så småningom visar sig att den döde är en dekorerad krigshjälte från andra världskriget, blir det fart på etablissemangen. Under officiella hedersbetygelser jordfästs han på den nationella Arlingtonkyrkogården. Fosterlandet, världens rikaste och mäktigaste nation, visar honom nu den omsorg som förvägrades honom medan han levde. Den förvägrades honom därför att presidenten anser miljardsatsningen på "stjärnornas krig" viktigare än kampen mot fattigdomen.

Sådana händelser kan inte användas för en generell kritik av Reagans ekonomiska politik, invänder någon. Nej, självfallet inte, om de är enstaka. Men är de det?

När jag som FN-delegat i höstas också besökte Washington tog jag tillsammans med ett par kolleger kontakt med en organisation som arbetar bland och med de hemlösa i huvudstaden. Tidigt en morgon, innan det officiella programmet med information i nationella säkerhetsrådet, State department, och kongressen började, kom vi till organisationen som kallar sig "Gemenskap för skapande icke-våld". Den består av ett fyrtiotal eldsjälar, som genom att vittja soptunnor, tiggas på varuhus, restauranger, osv. lyckas hålla 700–800 hemlösa med mat. Det var soppkökens verklighet som vi träffade på.

En av ledarna, Mitch Snyder, hade just avbrutit en fasteaktion sedan presidenten två dagar före valet lovat tak över huvudet för huvudstadens

många hemlösa. Det löftet var inte mycket värt för den dekorerade krigshjälten, som frös ihjäl utanför Vita huset.

I New York fick jag i min hand en liten fyrsidig broschyr med följande text på första sidan: *"Vill du ha fred – arbeta för rättvisa."*

För mer än 34 miljoner amerikaner, som i dag lever i fattigdom, är den amerikanska drömmen en ren mardröm.

Man har sagt oss att den som vill jobba hårt inte skall behöva vara fattig. Ett jobb betyder en biljett till ekonomisk självständighet. Men verkligheten talar ett annat språk:

- 90 % av de fattiga i USA är för gamla eller för unga för att kunna arbeta. Många är handikappade eller är ensamstående med barn i förskoleåldern.
- Mer än 2 miljoner har heltidsarbete men har så dåligt betalt att de inte kommer över fattigdomströskeln.
- Icke yrkesutbildade arbetare går i ökande utsträckning ut i arbetslöshet. Under de tre senaste åren har 3 miljoner fabriksjobb försvunnit genom att företagen lagts ned.
- Vart femte amerikanskt barn är i dag fattigt. Bland de svarta är det vartannat."

Varifrån fick jag broschyren? Ja, naturligtvis inte från Reagans republikaner. Men inte heller från någon demokratisk kandidat i valet. Många demokrater har ju som bekant ställt upp på delar av Reagans sociala nedrustningspolitik.

Jag fick broschyren i en kyrka. När politikerna sviker, är det kyrkan som tar det sociala ansvaret. Och det gör den rätt fränt: "Fattiga människor vill inte ha välgörenhet. De vill ha rättvisa." Detta är den slutsats man formulerar efter den genomgång av problemen som jag nyss citerat.

Och man stannar inte i USA med sitt budskap. Man låter det också innefatta människorna i den tredje världen; på samma sätt som det formulerades av Liv och Fred – kyrkokonferensen i Uppsala år 1983. Jag citerar ur slutdokumentet, som 170 kyrkoledare stod bakom:

"Bibeln lär att fred och rättvisa är oskiljaktigt sammankopplade. Det kan inte bli fred utan rättvisa. Att arbeta för fred innebär därför att arbeta för rättvisa, som grunden för fred. Detta innebär en strävan efter ekonomiska system som både värnar om och jämlikt fördelar jordens resurser. Fred genom rättvisa kräver också politiska system inom vilka alla människor tillåts att verka för återvinnandet, bevarandet och stärkandet av sina rättigheter och sin värdighet som varelser, skapade till Guds avbild.

För orättvisans offer har kampen för fred föga betydelse om den inte sammankopplas med rättvisa. Den katastrof som det innebär att miljoner människor i dag svälter ihjäl och lider under orättvisor har en högre angelägenhetsgrad för världens fattiga och förtryckta folk än den överhängande kärnvapenkatastrofen.

Folken i Tredje världen påminner oss om att kampen för fred inbegriper mer än att övervinna farorna med våldskonflikter. Den innebär att ta initiativ för att skapa en värld där relationerna mellan länderna bygger på en mera

jämlik ekonomisk och moralisk världsordning.”

Herr talman! Vår kamp för en nedrustning och fred måste alltså börja med vårt arbete för rättvisa – rättvisa för människorna i vårt land, i andra industriländer och i tredje världen, men också rättvisa mellan länderna.

Jag valde att i mitt anförande ta exempel från USA. Jag gjorde det av följande skäl:

1. Många har svårt att se orättvisorna direkt framför de egna fötterna. I en annan verklighet blir orättvisorna tydligare.
2. För många står president Reagans ekonomiska politik som ett föredöme. Det finns ett skimmer runt de ekonomiska framstegen. Jag har velat visa att det bakom glansen finns ett annat USA. Och, herr talman, det är inget rosenrött skimmer över fattigdomen – bara kyla, och möjligen ett soppkök.
3. Jag har också velat visa vart en omvänd Robin Hood-politik leder. Tar man från dem som har litet och ger åt de rika i form av skattesänkningar, då ökar utslagningen. Tar man sedan ännu mer från de redan fattiga för att satsa miljarder på ”stjärnornas krig” och annan upprustning – ja, då går utslagningen mycket snabbt.

Herr talman! Högerkrafterna i Sverige är alldeles tydligt släkt med Ronald Reagan och hans ekonomiska politik.

Vår närmaste arbetsuppgift måste bli att informera om konsekvenserna av en sådan politik. Därefter har vi som arbetsuppgift att hålla högerkrafterna utanför kanslihuset.

Anf. 132 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Sent i går kväll hölls här i kammaren några inlägg som belyste situationen i Bergslagen. Låt mig så här ett dygn senare tillföra några synpunkter på ett annat av Bergslagslänen, nämligen Västmanland.

Västmanlands län har under 1984 återigen minskat i invånarantal. Det oroar oss, för det är ingen tillfällig händelse, utan en tendens som vi tyvärr har kunnat utläsa sedan början av 1970-talet. Västmanland är det län som har den största sysselsättningsgraden inom tillverkningsindustrin. Drabbas industrin, så minskar sysselsättningen, och då påverkas så småningom även invånarantalet. Vi kan tydligt se att det är de mest industrialiserade kommunerna som har drabbats hårdast av en befolkningsminskning. Under de senaste åren har situationen varit värst i Fagersta och Hallstahammar. Fagersta har förlorat 2 500 invånare eller 15 % av befolkningen – det är att jämföra med om 97 600 personer skulle flytta från Stockholms stad. Hallstahammar har förlorat 2 000 personer eller ungefär 10 % av invånarna.

KAK-regionen – kommunerna Köping, Arboga och Kungsör – har under en längre tid fått känna av befolkningsminskningen. För Köpings del har det inneburit att antalet innevånare minskat med 3 100 eller 10,5 %.

Mellan åren 1971 och 1984 uppgår nettoutflyttningen från vårt län till mer än 12 500 personer. Vi har inte klarat av att uppväga denna utflyttning med ett födelseöverskott, utan tendensen håller i sig. Västmanlänningarna blir

färre och färre och äldre och äldre, och minskningen är nu uppe i 6 000 personer.

Herr talman! Den här utvecklingen har lett till att vårt län inte längre klarar av att leva upp till de av riksdagen fastställda planeringstalen. Länsstyrelsen föreslår – ja, har tvingats föreslå – att planeringstalet för länet återigen sänks. Från att 1971 ha varit 261 764 invånare är målet nu att 257 000 personer skall bo kvar i Västmanland 1990.

Jag nämnde inledningsvis att Västmanland har den högsta andelen industrisysselsatta i landet. Vår industri domineras av verkstads-, skogs-, stål- och järnindustrin. Vår industri är en del av Bergslagens. Våra bruksorter har ett ensidigt näringsliv, som sålunda är mycket känsligt näringspolitiskt. Frågan är om inte Bergslagen drabbats hårdare än andra regioner, just beroende på att våra basnäringar genomgår en omstrukturering.

Herr talman! Låt mig kort peka på det som har hänt och för ett ögonblick visa hur de senaste årens nedskärningar har drabbat vårt län.

Vid nedläggningen av Bäckegruvan i Riddarhyttan försvann 120 arbetstillfällen, vid nedläggningen av Spännarhyttan i Norberg försvann 275 arbetstillfällen, vid nedläggningen av F 1 i Västerås försvann 400 arbetstillfällen, vid nedläggningen av Tour & Andersson i Kungsör försvann 200 arbetstillfällen och vid nedläggningen av Hallstahammars AB försvann 350 arbetstillfällen. Vid nedskärningen vid ASSI-Board i Skinnskatteberg försvann 220 arbetstillfällen, vid nedskärningen vid Surahammars bruk försvann 250 arbetstillfällen och vid nedskärningen vid Bulten-Kanthal i Hallstahammar försvann 700 arbetstillfällen. Omstruktureringen vid Fagersta AB innebar att 700 jobb försvann, och nu försvinner ytterligare 300.

Detta innebär sammantaget att inte mindre än 3 400 arbetstillfällen har gått förlorade i vårt län. 1983 uppgick andelen sysselsatta inom industrin till 35,5 %, men länsstyrelsen bedömer att den kommer att sjunka något fram till 1990. Länsstyrelsen gör också bedömningen att den totala sysselsättningen kommer att fortsätta att sjunka under resten av 1980-talet. Detta är mycket allvarligt, för om det skulle vara riktigt innebär det att Västmanland förlorar 6,7 % av sysselsättningen eller 7 200 arbetstillfällen under hela 1980-talet.

I den s. k. stålpropositionen anvisade regeringen 25 milj. kr. för särskilda utvecklingsinsatser i Bergslagen. Medlen är tänkta att användas för att ta till vara idéer som finns i näringsliv och organisationer och hos enskilda människor. I samband med stålpropositionen ingick staten också avtal med berörda specialstålsföretag om att dessa skulle tillskjuta 100 milj. kr. till ett särskilt bolag, det s. k. Bruksinvest. Pengarna är avsedda att skapa nya verksamheter i de bruksorter som berörs av omstruktureringen.

Inom ramen för ett OECD-projekt är för Sveriges del Fagersta tillsammans med Norberg och Skinnskatteberg föremål för en särskild studie. Denna går ut på att undersöka hur lokala initiativ till att skapa nya arbetstillfällen bäst kan understödjas. I samarbete med kommunerna diskuteras möjligheterna att förstärka insatserna för att skapa nya företag, kooperativ o. d.

Dessa insatser har tillkommit sedan vi fick en socialdemokratisk regering. Vi är tacksamma för dem och tycker att de är viktiga, men däremot inte tillräckliga.

”Ägarna fick 450 miljoner av regeringen. Vad får vi? Ska vi slängas ut i arbetslöshet och elände?” hörs en orolig röst i Fagersta.

”Jobbjakten” i Fagersta har gett 25 nya företag i kommunen under 1984, och när de har etablerat sig beräknas de ge omkring 150 nya arbetstillfällen. En annan fagerstabo säger:

”Jag har alltid setts som optimist, som alltför optimistisk ibland. Och visst tror jag på framtiden. Men det får inte hända något mer, för då ligger vi illa till . . .”

Herr talman! Vi socialdemokrater i Västmanland anser att länets bekymmersamma situation kräver att ytterligare statliga insatser görs. Hittillsvarande resurser har inte räckt till för att klara sysselsättning och invånarantal. Det blir också alltmer tydligt att det inte är möjligt att lösa problemen enbart med länets egna resurser.

Vi föreslår i vår länsmotion nr 1443 att Fagersta, Skinnskatteberg och Norberg temporärt inplaceras i stödområde B och att Hallstahammar och Surahammar, likaledes temporärt, inplaceras i stödområde C.

Herr talman! I samband med beslutet om nedläggning av F 1 i Västerås instämde riksdagen i följande uttalande av utskottet:

”Utskottet anser det vara angeläget med statliga insatser för att söka kompensera Västeråsregionen för förlusten av F 1. Utskottet förutsätter därför att regeringen uppmärksamtar följande utvecklingen inom regionen och med all kraft tar itu med de problem som uppkommer genom att flottiljen läggs ned. Den arbetsgrupp som enligt propositionen avses tillsättas för att bevaka sysselsättningsutvecklingen på orten m. m. bör kunna fylla en betydelsefull uppgift.”

Men vi har inte sett mycket av den ”kraften”, varken i Västerås, i Västeråsregionen eller i länet som helhet. Andelen statlig offentlig verksamhet är fortfarande låg i Västmanland, och länet har hittills inte fått del av någon utlokalisering eller nyetablering av statlig verksamhet. Situationen måste förbättras, och de resurser som finns – en yrkeskunnig befolkning och en väl utbyggd infrastruktur i form av bostäder, skolor, sjukvård och social service – måste tas till vara. Det tycker vi är viktigt.

Vi socialdemokrater på Västmanlandsbänken har i motionsfloden framfört några idéer också om hur detta skall kunna ske.

I motion 1425 föreslås – mot bakgrund av diskussionerna kring förutsättningarna för, och behovet av, etanoltillverkning i Sverige med inhemsk råvara som bas – att etanoltillverkning förläggs till Västmanland.

I motion 1602 föreslås att en exportbutik får inrättas på Hässlö flygplats i Västerås. Naturligtvis kan man anföra nykterhetspolitiska synpunkter mot ett dylikt förslag, men under rådande förhållanden – då resenärerna i stället går av vid en annan flygplats för att göra sina inköp – är det nog mest att se som en servicefråga.

I motion 1877 pekas på behovet av en ny studiecorganisation för utbildning i

flygmaterielunderhåll och att denna utbildning borde lokaliseras till Västerås.

I motion 1930 föreslås att en försöksverksamhet med industriteknisk gren för verkstadsunderhåll på drifts- och underhållsteknisk linje får anordnas i Västerås kommun fr. o. m. höstterminen 1985.

Naturligtvis finns det också andra frågor av betydelse för utvecklingen i vårt län som inte är med i årets motionsflod. Jag tänker på vägsituationen, speciellt vad gäller behovet av upprustning både av E 18 mellan Köping och Arboga och av väg 250 mellan Köping och Fagersta. Möjligheterna att förkorta restiderna med tåg är givetvis av betydelse för affärs- och arbetsresorna. Förbättringar av järnvägstrafiken mellan Örebro, Västerås och Stockholm skulle betyda mycket för vårt län.

Herr talman! Jag ville med dessa synpunkter i den sena timmen peka på att också Västmanland kan ha sin del i diskussionerna kring problemen i Bergslagen.

Anf. 133 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Vid läsning av årets budgetproposition får läsaren lätt den uppfattningen att den socialdemokratiska regeringen på sina två regeringsår skulle ha löst alla problem för vårt land och att alla eventuellt olösta problem härleder sig från de borgerliga partiernas regeringstid.

Den socialdemokratiska regeringen inregistrerar gärna för egen del resultaten av två års högkonjunktur och tillskriver gärna de icke-socialistiska regeringarna skulden för allt som följde på upprepade oljeprischocker och den mest långvariga lågkonjunkturen i modern tid, som drabbade hela den industrialiserade världen, samt följderna av ett alltför högt kostnadsläge i början av 1970-talet.

Läser man budgetpropositionen blir man lätt förbryllad. I det dagliga livet möter man en annan verklighet än den som beskrivs i årets glättade budgetproposition. Har regeringen förlorat kontakten med alla de problem som möter oss människor i det dagliga livet? Har regeringen ingen känsla för de svåra problem som våra kommuner och landsting brottas med, när de skall försöka åstadkomma en budget utan skattehöjning? En skattehöjning är knappast tänkbar, när den kommunala utdebiteringen ligger ett par kronor över de trettio.

Med andra ord: Livet ute i regionerna och verkligheten stämmer inte med den glättade bild som regeringen försöker spegla.

Den fulla sysselsättning som förespeglades av socialdemokraterna i valrörelsen 1982 har i varje fall vi i Blekinge inte kunnat notera, trots konjunkturuppgången. Tvärtom har vi kunnat notera flera företagsnedläggningar och omplaceringar av företag till andra regioner. Och vi får brottas med en öppen arbetslöshet på 5 %, samtidigt som arbetsmarknadsåtgärderna i vårt län betraktas som de mest intensiva i landet. Därför har på sistone även socialdemokratiska kommunalpolitiker reagerat mot den urgröpta regionalpolitik som den socialdemokratiska regeringen för. Det finns en värld utanför de större befolkningskoncentrationerna, och det är angeläget

att även människorna där skall kunna ha jobb och att ungdomarna skall kunna känna sig nyttiga och inte vara överflödiga och onyttiga när de slutat skolan.

Även ute i regionerna skall man kunna se en framtid och inte tvingas flytta till någon storstad med de många gånger svåra sociala omställningar detta kan medföra.

Jag fortsätter att hämta exempel från mitt hemlän, herr talman. Blekinge län har det senaste årtiondet haft den mest negativa befolkningsutvecklingen i landet. Även stödområdena i Norrland har haft en bättre utveckling än vad Blekinge har haft. Härav följer naturligt en mycket hög medellålder hos befolkningen.

Blekinge län, och särskilt Karlskrona, har fått vidkännas kraftiga nedskärningar av antalet försvarsanställda, som alltid har varit stort i Blekinge. Mellan 1960 och 1980 reducerades antalet försvarsanställda med ca 1 700. Någon nämnvärd kompensation härför i form av andra statliga arbetstillfällen har Blekinge inte fått. Medan antalet statsanställda i vårt län minskat med 4 % på sju år, så har antalet statsanställda i övriga landet ökat med ca 14 % under samma tidrymd.

Enligt 1982 års försvarsbeslut skall dessutom 225 tjänster försvinna vid marinen i Karlskrona till 1987–1988, och ytterligare arbetstillfällen med anknytning till flygvapnet försvinner i Ronneby.

Uddcomb i Karlskrona står inför omorganisation med stor risk för friställning av personal. Eftersom företaget tillhör Statsföretag, eller Procordia som det nu heter, borde staten känna ett visst ansvar för detsamma. Kockums Jernverk i Kallinge har varslat 117 anställda, och ytterligare något hundratal står i riskzonen. Konsekvenserna härav märks bl. a. på järnvägssidan, där det blir en halvering av godstransporten på linjen Karlskrona–Kristianstad. Det kan leda till att järnvägen så småningom kommer i farozonen. Dessutom skall vi aldrig glömma att det är ett stort kunnande vid ett järnbruk som försvinner i och med en nedläggning. Tidigare har man i Ronneby kommun drabbats av nedläggning av företag som Fågelfors Träindustri, Teleservicebas Syd, Facit-Halda i Bräkne-Hoby m. fl. Karlshamns kommun har förlorat många arbetstillfällen vid nedläggningen av Facit-Halda i Svängsta. Sölvesborg har förlorat sitt varv. Emblaskor står i farozonen, och Olofströms problem med dess stora beroende till den konjunktürkänsliga Volvoindustrin därstädes och nedläggningar av mindre industrier är välkända för de flesta.

Med det redovisade står det klart att basnäringarna i länet, jord- och skogsbruk och fiske samt alla småföretag, har en avgörande betydelse för näringslivet i länet. Men dessa basnäringar har ju drabbats av många pålagor från den socialdemokratiska regeringen sedan den tillträdde 1982. Olika avgifts- och skattehöjningar samt byråkratiskt krångel försvårar för näringsidkarna att utnyttja sin expansionskraft. Försämringar av det lokala vägnätet genom ett minskat stöd till enskilda vägar är negativt för alla företag och boende i glesbygden och drabbar även turistnäringen och alla turister på längre sikt.

Den kraftiga höjningen av bensinskatten för någon månad sedan får mycket negativa konsekvenser för glesbygden. Att någon månad senare på allvar tala om en skatterabatt på 500 kr. till alla skattebetalare betyder i praktiken att landets glesbygder tvingas att subventionera de stora tätorter-na, som har goda kollektiva kommunikationer.

Skogsbruket drabbas av kraftigt höjd skogsaccis samtidigt som försurning-en innebär påfrestningar för näringen. För fisket, som är viktigt för Blekinge, kan man ur budgeten läsa fram att man i nuvarande utsatta läge för näringen minskar möjligheterna till förnyelse av en gammal fiskeflotta genom att drastiskt försämra fiskelånen. För Karlskrona kommun – som föredömligt satsat på fiskerinäringen i sitt Östersjöprojekt – måste regeringens restriktivitet uppfattas som en örfil.

Man kan förstå att det socialdemokratiska kommunalrådet blev upprört då regeringen innan begärda kostnadskalkyler ens kommit den till handa slog fast att havsfiskelaboratoriet skulle vara kvar i Lysekil.

I vissa delar av vårt land som drabbats av sysselsättningsproblem har regeringen kunnat gå in med stora paketlösningar. För Blekinges vidkommande är vi nu i det läget att något drastiskt måste hända. Och med tanke på de yviga löften som socialdemokraterna utställde inför valet 1982 har faktiskt regeringen skyldighet att göra en storsatsning för Blekinge, typ miljardpaketet till Uddevalla, och att tillskapa ett Blekinge-Finans.

Vi i centern vill att människor i alla delar av vårt avlånga land skall få möjlighet till utveckling och trivsel, men då måste även ett näringsliv fungera i alla regioner i landet. För detta fordras en aktiv regionalpolitik och en positiv inställning till basnäringarna. Den socialdemokratiska regeringens politik har stora brister i dessa avseenden.

En levande landsbygd, som vi i centern sedan länge arbetat för, kommer åter i kläm i och med den centralistiska politik som socialdemokraterna nu liksom tidigare i regeringsställning driver.

För oss centerpartister är det naturligt att samhället måste skapa förutsättningar för en decentraliserad näringsverksamhet, så att önskemålen i alla delar av vårt land blir tillgodosedda.

Detta är en förutsättning för att den enskilda människan skall kunna få ett jobb i den region där hon är bosatt, där hon trivs och där hon vill fortsätta att leva. Ungdomarna skall inte efter avslutad skolgång känna sig överflödiga i samhället eller tvingas att mot sin vilja flytta till en avlägsen storstad för att kunna få ett jobb.

Anf. 134 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Jag vill börja mitt anförande med att erinra kammarens ledamöter om den debatt som förekom här i december månad i fjol och som gällde den nya lagen om insemination. Det är två saker som jag tycker var speciella i den debatten.

Det ena var debatten som sådan. Den var lågmäld, i långa stycken t. o. m. nästan finstämd. Den präglades av en osedvanligt stor vilja från ledamöternas sida att lyssna och att ge och ta argument. Många, ja, kanske de flesta av

oss kände sig osäkra på vad som var det riktigaste. Få frågor har tvingat var och en av oss att rannsaka sig själv på det sätt som vi tvingades till i det här fallet. Ledamöternas öppenhet och ödmjukhet när det gäller de svåra etiska frågor som denna typ av frågor ställer oss inför bådar gott för framtiden.

Det andra som var speciellt med inseminationsfrågan var just att den inledde en ny typ av lagstiftning – den lagstiftning som senare kommer att beröra t. ex. genteknik, genmanipulation, fosterdiagnostik och även dödsbegreppet. Med detta vill jag inte ha utpekad vad jag tycker att man skall lagstifta om, till skillnad från vad man skall lämna till allmänna medicinetiska bedömningar. Jag vill bara peka på att vi står inför en debatt och ett lagstiftningsarbete som kommer att ställa stora krav på var och en av oss, därför att det är nytt för de flesta av oss, liksom för allmänheten. Det är viktigt att vi just med den öppenhet och den ödmjukhet som jag talat om tidigare skapar en debatt i samhället om dessa djupt etiska frågor, de som handlar om livets okränkbarhet och om varje människas lika värde. Vi här i riksdagen behöver den debatten i samhället till ledning för våra framtida ställningstaganden. Och den debatten behöver föras utan hårda ord och utan hårda lösningar.

Själv har jag haft anledning att för de kristna socialdemokraternas räkning fundera litet över frågor som rör fosterdiagnostik. Då avser jag inte endast de nu kända och tillämpade metoderna, som ultraljud och fostervattensprov, utan även de mera sofistikerade gentekniska metoder vi efter hand består med. I grunden måste, tycker jag, dessa olika metoder innebära samma frågor till oss. För egen del har jag kunnat ta avstamp i vårt partiprogram. Där står det nämligen: "Sina djupaste rötter har socialdemokratiens idéer i övertygelsen om varje människas okränkbarhet och alla människors lika värde." Citat med samma sorts innebörd skulle också kunna hämtas från Bibeln.

I fosterstadiet, under graviditeten, utvecklas fostret mot en alltmera självständig varelse, tills det förmår leva utanför moderns kropp. Såväl det spirande livet i fosterstadiet som det nyfödda barnet är helt beroende av omgivningens omvårdnad för att leva och växa. Detta leder mig till slutsatsen att fosterövervakning i syfte att ge förutsättningar för bästa möjliga utvecklingsbetingelser för fostret är något i grunden positivt och något samhället har intresse av att stödja.

Genom fosterövervakning och dess utvecklade form fosterdiagnostik spåras även sjukdomar och missbildningar hos fostret. Att finna former för terapi på fostret och det nyfödda barnet framstår då som ytterst viktiga mål. Om fosterdiagnostiken nästan uteslutande används för att upptäcka missbildningar som leder till abort, blir verksamheten destruktiv till sin karaktär. Det är dock ofrånkomligt att fosterdiagnostik leder till upptäckt av sjukdomar eller handikapp som inte går att behandla. En del av dessa sjukdomar eller missbildningar är av den arten att de ger upphov till mycket svåra livssituationer och stort lidande för såväl individen själv som för familjen i övrigt.

Jag vill då än en gång betona att alla människor har lika stort värde.

Mänskligt liv har emellertid olika förutsättningar. Dessa olika förutsättningar hindrar inte att varje människa har inneboende möjligheter till ett rikt liv och till att berika andras liv, om bara de yttre förutsättningarna skapas.

Handikapp och sjukdomar medför ofta begränsningar och lidande. Jag menar dock att det är omöjligt att på något objektivt sätt avgöra hur dessa begränsningar upplevs och hur stort detta lidande är.

Fosterdiagnostiken får inte ha till uppgift att försöka begränsa antalet handikappade i samhället. Det finns naturligtvis risker för att diagnostiken kan urarta till ett urvalsinstrument, som samhälle och myndigheter i en framtid skulle kunna utnyttja för att styra barnafödandet i mycket speciella riktningar. Detta behöver vi garantier emot. Vi behöver garantier mot blotta tanken på "den felfria människan".

Det enda sättet att skapa garantier mot missbruk av fosterdiagnostik ligger i att vi ställer upp vissa krav i samband med dess användning. Användningen bör, som jag ser det, inskränkas till de tillfällen då man vill utröna om ett foster är allvarligt skadat eller sjukt och då man har anledning misstänka att så kan vara fallet. Det är inte rimligt att utgå från att alla foster har olika skador för att sedan söka finna dessa genom generella undersökningar. Fosterdiagnostik skall användas selektivt när det finns anledning till misstanke i någon riktning, när det finns en indikation. En indikation kan t. ex. vara att ett handikappat barn redan fötts i familjen eller att man har kända ärftliga sjukdomar. Föräldrars starka oro kan också vara en indikation. Däremot tycker jag att det är anstötligt att använda fosterdiagnostik enbart för att stilla blivande föräldrars nyfikenhet om kön och liknande.

Fosterdiagnostikens motiv kan inte vara att försöka begränsa lidandet för en blivande människa. Man får inte resonera så, att den här människan kommer att få ett så svårt handikapp att det vore bättre att hon slapp födas. Omfattningen av detta lidande kan vi inte bedöma. Däremot kan en familj från sociala utgångspunkter finna att den inte kommer att klara en individ som uppfattas som lidande. Självfallet är det samhällets uppgift att göra det yttersta för att familjen skall klara sitt sjuka eller handikappade barn. Samhället får däremot inte sätta sig till doms över en familjs förmåga.

Mot bakgrund av det jag nu sagt tycker jag att det är orimligt att ställa sig helt avvisande till fosterdiagnostik. Däremot tycker jag att hälsovård och rådgivning av olika slag rent allmänt är att föredra framför andra åtgärder. Forskning och upplysning om hälsorisker för fostret och hur man bemästrar dessa risker måste prioriteras mycket högt.

För att hindra att fosterdiagnostik missbrukas på det sätt jag tidigare nämnt är det också viktigt att samhället aldrig får föreskriva att diagnostik skall utföras. Tvärtom! Det är av största vikt att alla föräldrar får fullt klart för sig att de har rätt att avstå. En fullödlig information skall alltid ges om vad en viss diagnostikmetod innebär, vad den kan utvisa och vad den inte kan utvisa, vilka risker den medför osv. Ingen fosterdiagnostik i världen kan garantera att ett "fullt friskt" barn föds. Den kan bara utesluta en viss skada eller sjukdom. Också detta är det viktigt att föräldrarna får veta.

Sjukdomar och lidande är en del av livet. Det blir en uppgift för

mänskligheten att söka förebygga, lindra och bota. Gränsen mellan att å ena sidan bota och lindra och att å andra sidan manipulera kan dock med moderna metoder vara svår att urskilja. Syftet får avgöra var gränsen går. Syftet får aldrig vara att utmönstra eller att förgripa sig på livets egenart. Syftet måste i stället vara att bota, lindra och förebygga.

Anf. 135 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Först en helt personlig reflexion med tanke på gårdagens händelser. Det verkar som om de borgerliga ledamöterna har roligt i och med att de ställde en misstroendefråga. Det verkar som om riksdagen är en lekstuga för somliga. Mest förvånande var att centerpartiet var direkt orsak till misstroendeförklaringen i en så allvarlig sak som utrikespolitik. Jag kände mig faktiskt illa till mods. Att äventyra något som är fast och heligt är inget att leka med – i yttersta konsekvens kan det betyda liv eller död för nationen.

Herr talman! Mitt anförande skall emellertid handla om en helt annan sak. Det gäller moderata samlingspartiet och dess politik. Den gamla högern ville behålla det bestående klassamhället, den ville bevara den konservativa synen på samhället och s. k. bestående värden. Det gamla högerpartiet tvingades mer eller mindre ansluta sig till folkhemstanken på 1950- och 1960-talen. När man inte gjorde det så gick det illa för högern.

Men nu har det kommit något nytt i bilden: nyliberalism, unghögern m. m. Nu är det inte längre fråga om vem som förvaltar det svenska samhället bättre. Nu vill moderaterna tydligen ha en systemförändring. De söker strid på alla områden: inom utrikespolitiken, säkerhets- och försvarspolitiken. Det återstår invandrarpolitiken, där de också har haft en trevare ute för inte så länge sedan. Moderaterna har försökt tolka flyktingpolitiken på sitt sätt men dragit tillbaka försöket i avvaktan på lämpliga tillfällen.

Nu skall jag tala om invandringspolitiken, dvs. tillstånds- och flyktingfrågor samt frågor rörande människor som av speciella skäl har fått stanna i Sverige.

När det gäller Per-Olof Strindbergs anförande i kväll vill jag bara säga att Sverige tar inte emot det största antalet flyktingar. Det finns några europeiska länder som får ta emot fler.

Nu är det tyvärr så att det finns underströmningar bland befolkningen i landet. Dessa strömningar har med ras- och invandrarhatet att göra. Dessa dunkla krafter har en tendens att öka i styrka under valrörelserna. Dessa yttringar är förknippade med ultrahögern – grupper som gärna vill synas på moderaternas möten. Vi har ju i detta land inte något ultrahögerparti, vilket de flesta andra länder har. De ytterlighetsgrupper som kallar sig partier har en handfull anhängare.

I samband med 1982 års valrörelse hade de politiska partierna i Sverige utom moderaterna enats om att ha lördagen en vecka före valet som fredens och solidaritetens dag. Jag vet inte om en motsvarande dag är planerad i år, men om en sådan anordnas så vädjar jag om total anslutning från de politiska partierna.

I och med att den politiska debatten i Sverige har hårdnat ytterligare är

man ganska betänksam inför valrörelsen. Det finns ju ingenting som säger att allmänheten stöder utlänningsfientligheten. Men blir den tillräckligt vilseledd vet man inte vad som händer.

Herr talman! Jag vill avsluta med en uppmaning till moderaternas representanter. Ta tydligt avstånd från utlänningsfientliga aktioner om de förekommer under valrörelsen. Ta avstånd för solidaritetens och demokratins skull, annars är ni inte trovärdiga.

Anf. 136 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag skall beröra bostadspolitiken och ta upp bostadsbyggandet, fukt- och mögelproblemen samt bostadssituationen för ungdomar.

Den kraftiga minskningen av byggandet har berörts tidigare i debatten. Det är ganska naturligt, därför att det var ju inte precis en nedgång i byggandet som socialdemokraterna förespeglade väljarna före valet 1982. Tvärtom skulle ju byggandet öka. Det var naturligtvis många som trodde på att så skulle bli fallet. Följden därav är inte bara att dessa människor blivit grundligt lurade av den socialdemokratiska regeringen.

Den kraftiga nedgången i byggandet har medfört stora problem på byggarbetsmarknaden. Särskilt stora blir problemen i sådana län där byggandet gått ned mycket kraftigt och där industrin till stor del genom sin inriktning är beroende av byggandet. Ett sådant län är Kalmar län.

Medan byggandet generellt för landet minskat med 12 % under 1984 har byggandet i Kalmar län minskat med 30 %. Under 1984 byggdes det t. ex. endast 95 lägenheter i flerbostadshus, medan siffran för 1983 var 323. Flera förklaringar kan ges till denna kraftiga nedgång, men det kan vi lämna därhän nu. Det som jag i första hand vill peka på är den svåra omställning på byggarbetsmarknaden som blir följderna vid en så kraftig nedgång i byggandet. Omställningsproblemen blir naturligtvis än mer besvärande, om man förespeglats och trott på en ökning av bostadsbyggandet och sedan får uppleva denna diametrala motsats. Det faktum att den socialdemokratiska bostadspolitiken inte håller vad som tidigare utlovats har inte bara försatt länet i en svår situation utan medfört att många enskilda byggnadsarbetare förlorat sina jobb.

Men det låga byggandet generellt för landet har också drabbat länet på annat sätt. Kalmar läns näringsliv består till stor del av träindustri. Framför allt är småhusfabrikationen dominerande. Den kraftiga nedgången i byggandet av småhus har medfört svåra avsättningsproblem för husfabrikerna.

Införandet av den nya fastighetsskatten, som nu också drabbar villaägarna, har förvärrat situationen avsevärt. Fastighetsskatten har inneburit att många inte vågat satsa på att bygga sig ett eget hem, vilket medfört att avsättningsproblemen för småhusfabrikerna har ökat ytterligare. Den förda politiken på bostadssektorn de senaste åren har fått den mycket allvarliga följderna för Kalmar län att två av länets tre husfabriker tvingats till konkurs under 1984. Dessa båda, Fågelfors-Hus och Hultsfreds-Hus, var tidigare bland de klart dominerande hustillverkarna i landet.

Eftersom bostadspolitiken nu ändrats så radikalt i förhållande till vad som

utlovats och denna ändring genom flera samverkande faktorer fått mycket allvarliga följder för sysselsättningen just i Kalmar län, borde regeringen känna ett särskilt ansvar för att kompensera detta.

Så har tyvärr inte skett. Vi har från centerns sida motionerat om särskilda utvecklingspengar inom regionalpolitikens ram till inre Småland och södra Östergötland, där trähusfabrikationen är central. Riksdagen har beslutat att tillgodose motionens krav inom det förhöjda ramanslaget på 100 mil. kr., som beslutades under förra riksdagsåret. Men regeringen har inte vid fördelningen tagit hänsyn till detta. Därför har vi tvingats att återkomma med kravet i år. Därvid utgår vi från att riksdagsmajoriteten nu känner det ansvar för detta område som regeringen hittills inte visat att den känner.

Låt mig därifrån gå över till att tala om fukt- och mögelskador i hus. Vi får skäl att återkomma i kammaren även till denna fråga, eftersom det väckts en fempartimotion i ämnet. Motionen talar för att det finns en samstämmig uppfattning i varje parti om att man nu måste försöka lösa problemen för de människor som drabbats, och drabbats mycket hårt, av dessa problem. Det är glädjande, därför att det är både angeläget och nödvändigt.

Fukt och mögel i hus, och en rad problem som följer därav, har för många drabbade växt till ett fruktansvärt gissel.

Många som själva skall försöka komma till rätta med sitt fukt- och mögelproblem hotas av ekonomisk ruin. Andra, som tvingas bo kvar i sina hus, måste kämpa med svåra sjukdomar. De som flyttat till annan bostad brottas med dubbla boendekostnader och sliter med stora ekonomiska bördor i en tröstlös väntan på att deras ursprungliga hem skall bli beboeligt igen.

Hem splittras och skilsmässor sker med fukt- och mögelproblemen som utlösande faktor. Barn mobbas i skolan för att de luktar mögel. Människor inleder årslånga processer utan att få ersättnings- och skadestandsfrågorna klarlagda.

Det här kan naturligtvis inte samhället anse vara försvarbart. Problemen måste få en snar lösning för de människor som har drabbats på detta sätt. Vi är från centerns sida beredda att medverka till att så sker.

I den fempartimotion som avlämnats under den allmänna motionstiden har vi motionärer mot bakgrund av vad som hittills gjorts i fråga om forskning och annat pekat på ett par tänkbara lösningar som närmare bör övervägas. Den ena är ökade lånemöjligheter. Den andra är ett inlösenförfarande från statens sida på vissa villkor.

Svårigheten är att bedöma omfattning och kostnader. Vi har därvid föreslagit att en parlamentarisk arbetsgrupp omedelbart skall tillsättas för att närmare utforma ett slutligt förslag till lösning. Det är min förhoppning att vi genom konstruktiva överläggningar senare i denna kammare skall finna en gemensam väg som snabbt kan leda till en samlad lösning på detta i och för sig nog så svårlösta problem.

Så för det tredje, herr talman, över till bostadssituationen för ungdomarna. Den socialdemokratiska bostadspolitikerna har hittills misslyckats med att ge ungdomar rättvisa och reella möjligheter på bostadsmarknaden.

Det är viktigt för många ungdomar att ha möjlighet att få egen bostad. Ungdomar är – i jämförelse med andra – en svag grupp på bostadsmarknaden.

Utvecklingen på bostadsmarknaden har försvårat för ungdomarna att få en bostad. Antalet smålägenheter har minskat. Konkurrensen mellan småhus-hållen har ökat. Utbudet av små lägenheter motsvarar inte efterfrågan osv.

Vi har från centrums sida i en särskild partimotion om ungdomens situation anvisat åtgärder för att underlätta för ungdomar att få en egen bostad. Vi föreslår för det första att saneringstakten sänks. Den saneringsfilosofi som nu är förhärskande innebär att många människor, däribland ungdomar, uteslängs från bostadsmarknaden. Saneringstakten måste hållas på en sådan nivå att avgången av billiga lägenheter inte överstiger det nytillskott av sådana lägenheter som automatiskt uppkommer när lägenhetsbeståndet åldras.

För det andra föreslår vi att bostadsfinansieringen förändras och förenklas. Byggnader byggs i dag om eller rivs innan de är förbrukade. Ett nytt finansieringssystem skall bl. a. motverka kapitalförstöring och lyxkonsumtion. Det skall i stället medverka till hushållning med befintliga resurser. Det skall stimulera varsam och billig ombyggnad.

För det tredje föreslår vi att det byggs fler nya smålägenheter. I dag byggs över huvud taget knappast några nya lägenheter om ett rum och kök eller kokvrå.

För det fjärde föreslår vi att bosparandet för ungdomar förändras och därmed förbättras.

Sammanfattningsvis, herr talman, krävs det nu att regeringen känner ett särskilt ansvar för sysselsättningen på de orter som drabbats genom den förda socialdemokratiska bostadspolitiken och till följd av den kraftiga nedgången i byggandet.

Vidare måste problemen lösas för de människor som drabbats av fukt- och mögelskador i hus.

Slutligen krävs det åtgärder som stärker ungdomens situation på bostadsmarknaden.

Anf. 137 STIG ALFTIN (s):

Herr talman! Efter sex borgerliga år var Sverige med hög fart på väg ner i den ekonomiska utförsbacken, mot en social nedrustning. Aktiviteterna i samhället hade avstannat katastrofalt. Stora delar av industrin var avvecklade, och ca 170 000 människor var öppet arbetslösa.

Efter regeringsskiftet har den socialdemokratiska politiken inriktats på att återställa den sociala tryggheten, samtidigt som regeringen med kraft har gripit sig an saneringen av landets ekonomi och satsningen på att återupprätta industrin och sysselsättningen. Den socialdemokratiska regeringspolitiken har varit lyckosam. Det har blivit fart på Sverige igen. Statsfinanserna förbättras. Vi har jämvikt i bytesbalansen. Industriproduktionen ökar fem gånger så snabbt som i vår omvärld. Investeringarna ökade med 20 % under 1984.

Läget på arbetsmarknaden har successivt förbättrats. Sysselsättningen ökade under de tio första månaderna 1984 med ca 30 000 personer. Samtidigt ökade arbetskraftsutbudet med närmare 20 000 personer. Det finns goda förutsättningar för en fortsatt positiv sysselsättningsutveckling. Samtidigt är det nödvändigt med fortsatt stor satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder och en hög beredskap för regionala insatser.

Gävleborgs län har under ett antal år drabbats av kraftiga strukturförändringar inom basnäringarna, främst järn- och stålindustrin samt pappers- och massaindustrin, som har resulterat i företagsnedläggningar, hög arbetslöshet och ogynnsam befolkningsutveckling. På två år har mer än 4 000 industrijobb försvunnit i länet. Gävleborg har, tillsammans med Norrbotten och möjligen Värmland, den högsta arbetslösheten i landet. Till detta kan läggas att länet har den högsta andelen förtidspensionerade i riket. Sandvikens och Söderhamns kommuner har under senare tid drabbats hårdast av arbetslöshet och befolkningsminskning. I Gävleborg ökade arbetslösheten säsongsmässigt under december, men det var ändå 1 899 färre arbetslösa i jämförelse med samma tid 1983. Samtidigt fanns 945 fler personer i olika åtgärder, vilket totalt innebär att det fanns 950 färre arbetslösa eller i åtgärder jämfört med december för ett år sedan.

Herr talman! Vi socialdemokrater på Gävleborgsbänken har en rad förslag om och synpunkter på hur vi skall kunna förbättra sysselsättningen och utvecklingen i vårt län. Inom länet görs stora insatser för att utveckla nya verksamheter som kompensation för de arbetstillfällena som försvinner. Också länets kommuner gör stora insatser. En förnyelse sker även av länets näringsliv. Många nya verksamheter sätts i gång. På kort sikt kan emellertid de nya verksamheterna inte tillnärmelsevis väga upp den sysselsättningsnedgång som sker, främst inom basnäringarna.

Det är utomordentligt angeläget med statliga insatser, dels för att lösa de akuta problemen, dels för en snabbare utveckling av nya jobb i Gävleborgs län. När det gäller de akuta problemen är det nödvändigt med ytterligare pengar till länet av exempelvis de 500 miljoner som avsatts för arbetsmarknadspolitiska åtgärder av investeringskaraktär och statliga byggnadsprojekt. Vidare krävs ytterligare pengar till rekryteringsstöd och beredskapsarbeten. För att hålla hög beredskap för arbetsmarknadspolitiska insatser även framöver krävs förändringar. Bl. a. borde det s. k. projekteringsbidraget återinföras.

De senaste årens insatser har tärt på framför allt kommunernas objektreserv. Den är nu för liten. Kommunernas ekonomi begränsar också möjligheterna att genomföra projekteringsinsatser, vilka gör det möjligt att bygga upp en ny reserv av angelägna objekt, som kan sättas in då läget så kräver. Det är även ett statligt intresse att det finns en sådan reserv. Därför är det rimligt att införa ett statsbidrag för projektering av lämpliga objektreserver.

Basindustrierna kommer även framöver att ha en avgörande betydelse för utvecklingen i Gävleborgs län. En ekonomisk politik som främjar utvecklingen inom järn- och stålindustrin samt pappers- och massaindustrin är därför grundläggande för vårt län. Strukturfrågorna och ägarförhållandena inom

basindustrin måste ägnas stort intresse liksom skogsindustrifrågorna i Söderhamnsområdet.

Utvecklingen av småindustrin måste stimuleras. Utvecklingsfondens möjligheter att förse småindustrin med riskkapital bör förstärkas. Länsstyrelsen bör ges utvidgade ekonomiska ramar för lokaliseringssöd, glesbygdsöd och projektverksamhet. Norrlandsstödet till länets jordbruk bör utformas så att sysselsättningen och beredskapsmålet kan upprätthållas. Sandvikens kommun och de östra delarna av Hudiksvalls kommun bör placeras in i det regionalpolitiska stödområdet C.

Gävle/Sandvikens högskola är en viktig resurs för länets utveckling. Det är väsentligt att högskolan får behålla en bas för lärarutbildningen. Det är också angeläget att högskolan byggs ut på nya områden, främst med en YTH-linje för kontor och distribution och en linje för fastighetsförvaltare.

Turismen i Gävleborgs län är av stor betydelse bl. a. ur sysselsättningssynpunkt, trots att turistnäringen i vårt län är en utpräglad småföretagarnäring. Dessa små företag behöver kompletteras och utvecklas och bli ekonomiskt bärkraftiga.

Länets kommuner har lagt ner ett betydande arbete på planeringen och stora belopp på investeringar i de primära rekreationsområdena Ljusnandalen och Nedre Dalälven, men även utanför de primära områdena har stora satsningar nu kommit i gång.

Här kan nämnas några av de senaste större kommunala och privata satsningar som görs i vårt län: Furuviksprojektet och Kungsberget i Gästrikland, Älvåsen-Hassela sportcenter, Öjebergets skidanläggning i Järvsö och Skålsjögården i Ovanåker, samtliga i Hälsingland.

Dessa satsningar har gjorts utifrån förutsättningen att det skall vara möjligt att utveckla turismen och sysselsättningen i länet. Statligt stöd i olika former är nödvändigt i det fortsatta genomförandet.

Exempel på stödformer är att återinföra statliga projekteringsbidrag, objekt för beredskapsarbeten via länsarbetsnämnderna, nya regler med bättre stöd från länens utvecklingsfonder, ökat stöd från statens turistråd när det gäller marknadsföring, osv.

Oavsett vilka mått som används på arbetslösheten kan man konstatera att när det gäller sysselsättningen bland byggnadsarbetarna tillhör Hälsingland de hårdast drabbade områdena i landet, med i genomsnitt ca 30 % arbetslösa under 1984. Situationen skulle förbättras avsevärt om man fick klartecken att sätta i gång en del statliga projekt, bl. a. de broar över Ljusnan som nu ligger färdigprojekterade.

Andra projekt gäller ett nytt fängelse i Hudiksvall och uppförande av en ny järnvägsstation i Bollnäs. Vidare handlar det om en utbyggnad av Edänge kraftverk i Ljusdal. Edänge kraftverk beräknas ge ca 250 årsarbeten under två och ett halvt år, vilket skulle betyda mycket för sysselsättningen bland byggnadsarbetarna i Hälsingekommunerna.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag poängtera att regeringen redan har gjort mycket stora insatser i vårt län när det gäller sysselsättningen, men jag har här sammanfattningsvis redovisat några av de förslag och synpunkter som

Nr 77

Torsdagen den
7 februari 1985

Allmänpolitisk
debatt

vi anser är nödvändiga att ta fasta på för att vi fortsättningsvis skall få en bra utveckling i vårt län.

Anf. 138 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Över den byggnad vid Sergels torg, där den svenska riksdagen under ett antal år dvaldes, vajar sedan förra året många länders flaggor: Det är där man ägnar sig åt "förtroendeskapande åtgärder" nationerna emellan. Vi har nyss fått en liten grön broschyr i handen, som andas tillfredsställelse med och förhoppningar om den konferensen.

Det vore nog en överdrift att säga att den allmänpolitiska debatten, när den inleddes här i kammaren i går, karakteriserades av någon ömsesidig vilja att bidra till förtroendeskapande åtgärder i vårt hörn av världen.

Sedan ett antal riksdagsår tillbaka har jag försökt att kommentera de allmänpolitiska debatterna under deras sista, skälvande minuter. Ingen gång har jag emellertid känt mig mera oviss om hur jag borde förfara än vad jag gjort i dag. Gårdagens begivenheter hänger ännu som en tyngd över många av oss.

Vad är det egentligen som svenska folket förväntar sig av sina riksdagsmän och av sina regeringsledamöter – både sådana som hämtats från riksdagen och sådana som inte har erfarenhet härifrån? Det talas i olika sammanhang om "förtroendevalda". Riksdagsmän får väl anses vara "förtroendevalda", särskilt i den utsträckning de under öppna former utsetts att företräda sina lokala valkorporationer. Med regeringsledamöter är det i viss mån annorlunda. Statsministern kan återropa sig på kammarens förtroende, så länge han åtnjuter detta. Övriga statsråd innehar primärt sina ämbeten till följd av statsministerns förtroende för dem. Hur sådana bedömningar görs framgår bl. a. av uppteckningarna från utfrågningen av fyra statsministrar i fjolårets granskningsbetänkande.

Nu skall vi alltså i morgon rösta i frågan om även riksdagen har förtroende för utrikesministern. Vad är det då för förtroende vi tänker på? Statsministern föreföll i går att förankra sitt förtroende för utrikesministern i att denne inför honom sagt sig dela regeringens – och därmed också riksdagens – uppfattning i de frågor, som gäller den svenska säkerhetspolitiken. Företrädarna för de borgerliga partierna var inte lika säkra på den saken efter det som uppgivits om vad utrikesministern uttalat för en grupp journalister.

Kanske kan det inträffade enklast tolkas därhän att utrikesministern inte har en tillräcklig förmåga att ge klart uttryck för vad han egentligen menar. För få regeringsledamöter är den förmågan så viktig som för en utrikesminister. Om man misstror en persons förmåga snarare än hans åsikter eller avsikter kan detta naturligtvis också te sig som ett skäl att tveka om hans lämplighet i en befattning, där verbal precision är nödvändig.

Jag kan emellertid väl förstå hur pressad utrikesministern måste känna sig inför den obarmhärtighet, med vilken massmediakopplet jagar sina villebråd. Det är begripligt att man försöker freda sig, och det är kanske inför en själv nödvändigt. All erfarenhet säger likväl att detta vanligen gör plågan svårare och mera ihållande. Åtskilligt skulle kanske hellre ha varit osagt och

oskrivet. En sådan belägenhet som den i vilken utrikesministern kommit att försätta sig brukar inte sällan också försvaga en realistisk bedömning av andras reaktioner. Dem bland oss, som inte behöver spela ledande roller i dramat, måste det likväl vara obetaget att ge uttryck för sin medkänsla.

Det är väl inte osannolikt att kammarens dom i morgon kommer att bli frikännande, vad röstsiffrorna beträffar. Inte inom något annat område av rikets styrelse torde det emellertid vara viktigare med ett odelat förtroende än när det gäller de utrikes ärendena. Den händelseutveckling som nu lett till – och förmodligen kommer att bekräfta – att förtroendet inte är odelat är från alla synpunkter att djupt beklaga.

Inför årets valrörelse är det väl fåfängt att tala om samverkan. Konfrontation utefter hela linjen förefaller i dag ofrånkomlig. Statsministerns slutreplik i går gav ett starkt emotionellt uttryck för detta. Vi får förmodligen nu leva med en obarmhärtig valrörelse sju månader framöver. Förr eller senare måste emellertid några ändå försöka etablera "förtroendeskapande åtgärder", inte bara i den stora utrikespolitiken. Detta, herr talman, är den övertygelse gårdagens debatt lett mig till.

Anf. 139 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! I går fick vi, som Gunnar Björck i Värmdö nyss har påmint om, höra statsministern ta oppositionens inkompetensförklaring av ett statsråd till förevändning för att riva alla broar och förklara all samsyn borta när det gäller ett område där vi i årtionden varit i allt väsentligt överens i denna riksdag.

I dag fick vi för sju åtta timmar sedan höra Margareta Persson, utan att ens känna behov av en formell anledning, på samma sätt förklara ett krig mot oppositionen och riva alla broar på ett annat område, där vi också sedan länge har haft en bred samsyn i denna kammare.

Med en frenesi som kan vara beundransvärd men också plågsam målade hon upp vad som skall hända i ett Sverige med en borgerlig regering med moderata förtecken. Hon målar upp oppositionen som en samling närmast sadistiska monster, som har sin glädje och sin lust i att tänka ut metoder att göra livet svårare för dem som redan har det svårt.

Jag undrar hur Margareta Persson föreställer sig ett parti. Jag kan försäkra att moderata samlingspartiet inte är Ulf Adelsohn, Lars Tobisson, jag och några till. Det är i dag ett bra stycke mer än 1,5 miljoner människor runt hela Sverige. Bland dem, Margareta Persson, finns många som har det fattigt och besvärligt och många handikappade. Tror Margareta Persson att de tyr sig till moderata samlingspartiet i förhoppningen att därigenom få det allt sämre i livet? Naturligtvis inte! Tror Margareta Persson att vi, några stycken här i riksdagen, inte har någon annan önskan än att förstöra för oss själva och hundratusentals andra?

Margareta Perssons partivän Bengt Lindqvist, som talade i ett modestare tonläge, citerade några rader ur en skrift, Ett handikappolitiskt handlingsprogram för Sverige. Den boken tillkom sommaren 1982 efter arbete under hela våren av en liten grupp, som jag hade nöjet att vara ordförande för och

som bestod av en representant för varje riksdagsparti plus representanter för de två stora handikapporganisationerna HCK och DHR. Det är ett program på tio års sikt och med tanke på den totala enigheten och tillkomsthistorien häpnadsväckande konkret. Jag har för avsikt att när vi närmar oss slutet av den här treårsperioden i en interpellation be socialministern att redovisa hur mycket av förslagen i programmet som har förverkligats sedan hösten 1982, då programmet antogs av riksdagen. Jag har inte direkt kunnat komma på något, men det borde vara ungefär 30 %, eftersom programmet var tänkt för tio år och det nu gått tre år.

Det var alldeles enhälligt. Margareta Persson må tro mig eller inte, men det var inte särskilt svårt att nå den enigheten. Till en början var det litet besvärligt, men när en grupp i gruppen som bestod enbart av representanter för handikapporganisationerna och moderata samlingspartiets representant satte sig ner och skrev, då fick vi fram ett program som vi alla kunde ansluta oss till och som alla de övriga partierna därefter anslöt sig till. Så gick det till. Tillkomsten av programmet firades med en viss pompa i samband med HCK:s 40-årsjubileum, där jag tror att Margareta Persson var närvarande.

Den kritik som nu kommer är desto mer förvånande när den just kommer från Margareta Persson. Hon trädde in i riksdagen hösten 1982. Jag förmodar att hon följdes av starka förhoppningar från sina vänner i handikapprörelsen. Nu skulle de få en egen representant; de fick f. ö. två. Men vad hände? Låt oss ta ett exempel.

För snart två år sedan slogs vi här i kammaren om de förhatliga differentierade vårdavgifterna. Jag hade motionerat om deras avskaffande. Det hade även Margareta Persson gjort. Motionerna var f. ö. ganska samstämmiga. När vi kom så långt som till kammaren, hade jag mitt parti bakom mig. Med mitt partis röster försökte vi få ett upphävande av detta orättfärdiga system. Margareta Persson vågade eller fick inte ens yrka bifall till eller rösta för sin egen motion. Hon var t. o. m. uppe och yrkade avslag på den genom att yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan.

Detta var den heroiska förkämpe som de handikappade fick i Sveriges riksdag när Margareta Persson gjorde sitt inträde här. Skall hon komma i dag och göra gällande att vi andra bara är ute för att göra det värre och värre för de handikappade! Margareta Persson tecknar på fri hand en bild av syftet med och de troliga konsekvenserna av en lång rad moderata politiska och ekonomiska förslag. Den bild som hon själv har målat hånar hon och sticker nålar i efteråt. Men den har ingenting med verkligheten att göra, Margareta Persson.

I detta anförande instämde Inger Wickzén (m).

Anf. 140 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Herr Carlshamre säger att den bild jag tecknar har "ingenting med verkligheten att göra", att jag "tecknar den på fri hand". Ja, om det var så väl! Men nu är det inte så. Jag har läst moderaternas partimotion om den ekonomiska politiken. Har herr Carlshamre läst den,

eller har han bara läst det utmärkta handlingsprogram som vi blev eniga om för några år sedan? Har herr Carlshamre läst den moderata ekonomisk-politiska partimotionen? Det måste vara ytterst obchagligt, eftersom herr Carlshamre är så djupt engagerad i handikappfrågor.

Jag förstår herr Carlshamres känsloutbrott mot mig, eftersom den moderata politiken på handikappområdet är så pinsam för herr Carlshamre att han inte står ut med den.

Det går ju att göra som folkpartisten i landstinget i Stockholms län Olle Palmborg har gjort. Han har lämnat det borgerliga blocket och sökt medlemskap i socialdemokratien, därför att man nu går för långt åt höger när det gäller de sociala frågorna. Den möjligheten finns också för herr Carlshamre.

I er partimotion står det – det är inte mina fantasier – att man skall öka självriskan i sjukförsäkringen, att man skall sänka kompensationsnivån, att man skall ta bort hissbidragen till ombyggnad av hus, att man skall minska stödet till AMS och till Samhällsföretag och att man skall i lag förbjuda kommunerna att höja sina skatter om det behövs för att förbättra för vissa grupper. Och sedan står det att man skall avveckla eller reducera bidragen till färdtjänst, särskolor, osv. Vad kommer det att innebära, herr Carlshamre, att färdtjänstbidragen försvinner och kommunerna inte får kompensera sig?

Man kan också läsa i den ekonomiska motionen att valet står mellan att göra nedskärningar nu, i ordnade former, eller dramatiskt, i ett statsfinansiellt krisläge. Jaha! Men sidorna innan står det att man skall minska förmögenhets-, arvs- och gåvoskatterna och aktiebeskattningen, och sedan skall man sänka skatterna för dem som har det bäst. Vad är det för ett val, herr Carlshamre? Varför dessa nedskärningar, när man samtidigt skänker pengar till redan välbeställda? Jag undrar om ni har läst Robin Hood upp och ned.

Om jag var herr Carlshamre skulle jag tycka det här var ytterligt pinsamt.

I detta anförande instämde Margareta Hemmingsson och Wivi-Anne Cederqvist (båda s).

Anf. 141 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag har inte bara läst de moderata motionerna, jag har varit med om att utforma dem.

Jag sade inte att Margareta Persson citerade motionerna fel. Jag sade att hon på fri hand tecknar en bild av *syftet* med motionerna och av de troliga konsekvenserna av dem, vilket är någonting helt annat. I sitt förra inlägg gör hon alltså gällande att det är detta vi eftersträvar – en sänkt standard, en värre misär för dem som redan har det svårt. Så förhåller det sig alltså inte.

Två punkter skall jag försöka hinna ta upp.

För det första: Inget trygghetssystem är tryggare än sin egen ekonomiska trygghet. Det första krav vi måste ställa på ett trygghetssystem är att det skall vara hållfast och att det skall kunna infria de utfästelser för framtiden som vi har gjort. Våra trygghetssystem kan inte det, om vi inte snabbt och resolut får

ordning på Sveriges ekonomi.

I dag talar vi om relativt marginella förändringar av våra trygghetsförsäkringar. Om fem eller tio år – om Margareta Persson och hennes partivänner får fortsätta – kanske vi får diskutera: Kan vi över huvud taget ha någon sjukförsäkring, något pensionssystem?

Det har hänt i denna kammare – förra gången vi bodde i detta hus – att en socialdemokratisk statsminister har gått upp och skjutit upp en sjukförsäkring, därför att landet inte hade råd. Sådant kan hända en gång till.

För det andra – kommunerna: Det är alltså inte så, att vi har föreslagit att man skall dra in färdtjänst, social hemhjälp, mental sjukvård och allt detta. Vad vi har sagt är att *staten* inte i samma utsträckning som hittills kan vara med och finansiera detta. Det finns kommuner och landsting i Sverige som inte har särskilt god ekonomi, men ingen av dem har en så genomslagen ekonomi som svenska staten. Svenska staten är den verkligen fattige i det i princip rika landet Sverige. Ändå vill man att just staten skall betala för allting.

Färdtjänsten skall vara kvar. Den psykiatriska vården skall också vara kvar. Allt detta skall vara kvar, men det är kommunernas sak att skaffa fram pengarna.

Detta är ingenting märkvärdigt. Vad är det som händer med specialdestinerade statsbidrag? Sedan länge är det så att dessa över huvud taget inte är till någon hjälp för kommunens invånare, utan bara för kommunalpolitiker. Invånarna betalar samma pengar i båda fallen; man flyttar dem från en rad till en annan på samma skattsedel – det är vad man gör med specialdestinerade anslag.

Vår strävan, Margareta Persson, är mycket värre än vad vi hittills sagt. Vi vill på sikt avskaffa alla specialdestinerade statsbidrag till kommunerna och i stället göra en ordentlig upprustning av den skatteutjämning som verkligen behövs för att även de fattigaste kommunerna skall kunna vara med. Men att hålla på och ta in pengar på en rad på skattsedeln och skicka pengarna tillbaka till dem som tar in pengar på en annan rad på samma skattsedel är varken fördelningspolitik eller någon särskilt vettig ekonomisk politik.

Anf. 142 MARGARETA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Om ni eftersträvar att försäkra för de handikappade eller inte, vet jag ej. Men effekterna och konsekvenserna av alla de här förslagen, som man kan lista väldigt långt, kommer ju att bli klara försämringar. Det var inte jag som använde uttrycket "sadistiska monster" – det får stå för herr Carlshamres fantasi och för vad många tycker om de här förslagen.

Staten får inte betala för de här reformerna, och kommunerna får inte betala! I lag skall ni förbjuda dessa att kompensera sig för de bristande statsbidragen.

Att åstadkomma ordning på Sveriges ekonomi är det som ligger bakom. Men varför skall förmöget folk inte vara med och betala, så att det blir ordning på Sveriges ekonomi. Inte förrän ni föreslår det kommer jag över huvud taget att acceptera detta.

Så till herr Carlshamres utbrott om vad jag gjorde när det gällde de differentierade vårdavgifterna. När vi diskuterade denna fråga i den här kammaren, talade jag mycket klart och tydligt om vad jag tyckte. Sedan sade jag att jag röstade med utskottet därför att jag är övertygad om att det förslag regeringen skall lämna till riksdagen kommer att innebära att systemet ändras. Regeringen fick en beställning av riksdagen att ändra systemet. Skulle det, sade jag sedan, visa sig att propositionen ändå var dålig, skulle jag motionera emot propositionen.

Jag vet inte om herr Carlshamre har läst årets budgetproposition. Där står det att differentierade vårdavgifter skall avskaffas. Vad bråkar herr Carlshamre om?

Eftersom han bråkar så våldsamt, skall jag inte vara sämre. Vad beror det på att moderaterna för en enda gångs skull har blivit så upprörda över behovsprövning i det socialpolitiska systemet – för en enda gångs skull? Jo, det beror på att differentierade vårdavgifter faktiskt också drabbar moderaternas väljargrupper. För en gångs skull fick de känna skammen och förnedringen, och då blev de med rätta upprörda – och det tycker jag också att de borde bli. Då krävde de att systemet skulle avskaffas. Men varför, herr Carlshamre, blir ni inte lika upprörda över alla andra behovsprövade system som ni vill införa men som inte drabbar era väljargrupper? Det skulle jag vilja veta.

Jag tycker att det är litet märkligt att herr Carlshamre tar till så stora ord, när han själv är så djupt engagerad på handikappområdet. Han måste väl i all sin dar kunna läsa innantill och komma fram till vad alla dessa förslag till nedskärningar innebär och upptäcka alla de förbättringar för högingkomsttagare som hans parti föreslår. Jag förstår inte vad herr Carlshamre har i riksdagen att göra, om han inte kan läsa sitt eget partis förslag innantill.

Anf. 143 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Margareta Persson tror att mitt intresse för de differentierade vårdavgifternas avskaffande beror på att drygt 1,5 miljoner mycket rika människor i Sverige kan tänkas drabbas av dessa avgifter. Nej, fullt så enkelt är det inte.

Skillnaden är den, att om Margareta Persson hade vågat stå för sin i motionen uttryckta åsikt och fått sin grupp med sig, på samma sätt som jag fick min grupp med mig, hade de förhatliga differentierade vårdavgifterna varit avskaffade den 1 januari 1984. Nu får vi vänta minst ett år till. Dessutom kan man redan av skrivningen i årets budgetproposition se att det blir ett dyrt förslag för pensionärerna, eftersom landstingen eller staten inte skall belastas med några ökade kostnader. Det är pensionärerna som får betala, fastän med en annan fördelning. Det är vad som med all säkerhet kommer att hända. Men det skall vi diskutera då.

Varför står vi för en annan ekonomisk politik? Varför tror miljoner människor – det finns nämligen flera än "våra" en och en halv miljon människor ute i landet – på samma ekonomiska politik? Jo, därför att de är övertygade om att den ger större, och icke mindre, resurser. Den ger större,

och icke mindre, möjlighet att hjälpa alla dem som har rätt att kräva vårt solidariska stöd och vår solidariska hjälp. Det är därför, och inte av något annat skäl.

Och detta är inte så märkvärdigt. Vi är inte längre bäst i världen när det gäller social trygghet, som också Bengt Lindqvist mycket riktigt påpekade. I t. ex. Västtyskland har man faktiskt mer heltäckande och förmånligare socialförsäkringar än vi har. Det är mycket billigare att exempelvis gå till tandläkaren i Västtyskland än det är i Sverige. Samtidigt anses väl Västtyskland vara det land i Europa som håller hårdast på marknadshushållningen, t. o. m. när landet har socialdemokratiska regeringar.

Man drar alltså dåliga slutsatser, om man tror att en mer marknadsinriktad hushållning skall ge oss mindre, och inte större, resurser för bl. a. de sociala ändamål som vi alla finner så angelägna.

Margareta Persson undrar varför jag tar i så hårt, och det kanske jag gör just mot hennes anförande i dag. Det finns en mycket enkel förklaring: Jag har nu varit 20 år i riksdagen, men jag har aldrig under dessa 20 år hört ett så vidrigt anförande när det gäller att ifrågasätta kollegers och, i många fall, vänners goda syften med det de gör.

Tredje vice talmannen anmälde att Margareta Persson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 144 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Som Jan-Erik Wikström och Evert Svensson har antytt har det sedan årsskiftet pågått en debatt om den svenska kyrkans roll och uppgift i samhället, bl. a. föranledd av biskop Stendahls nyårspredikan och Gösta Bohmans reaktion härpå. Den förre moderatledaren har bl. a. kritiserat, som han uttrycker det, kyrkans politisering.

Vad debatten har kommit att handla om är vilken kyrka vi egentligen vill ha: en kyrka som är engagerad i människornas nöd, oavsett om dessa bor i Stockholm eller i Calcutta och oavsett om det gäller deras materiella eller andliga välfärd, eller en kyrka där endast de s. k. andliga, enskilda och privatmoraliska frågorna får behandlas och aktualiseras.

Genom historien har kyrkan ständigt löpt risken att bli isolerad från människorna och deras vardag. Alltför ofta har den ställt sig på makthavarnas sida. Alltför ofta har den försummat att engagera sig för de små och svaga i samhället. Och många gånger har makthavare – både i den östliga och i den västliga världen – velat göra kyrkan ofarlig och därför velat hänvisa den till ett andligt litet hörn.

När nu kyrkan ser som sin uppgift att jämte sin traditionella verksamhet och utifrån bibliska värderingar på skilda sätt verka för fred och rättvisa, blir den kritiserad av Gösta Bohman och meningsfränder till honom. I en debattartikel säger Gösta Bohman bl. a.: "Var finns den kyrka--- som ägnar mera omsorg åt människors vilshenhet och oro än åt demonstrerande grupper, flammande appeller och slagord?"

Jag vill, mildt sagt, uttrycka min förvåning över den beskrivning Gösta

Bohman gör. Jag känner inte igen den bild han målar upp. I så gott som hela landet kan man genom att ringa 90 000 när som helst, varje natt året runt, få tala med en präst om sin oro och sina bekymmer. I de flesta församlingar finns diakonipersonal och frivilliga, beredda att rycka in för att stödja och hjälpa. Och på många orter finns diakoniceutraler och stadsmissioner till människors tjänst.

Det är långt ifrån alltid dessa resurser räcker till. I detta "ensamhetens land" – som Bohman säger, och som det väl ligger någonting i – är uppgifterna sannerligen stora för kyrkan. Men det hindrar den inte från att, trogen sin uppgift, verka för människornas både andliga och materiella välfärd.

Anledningen till att jag som ersättare har begärt ordet redan andra dagen som jag denna omgång är i riksdagen är att det är oroande att en ledande politiker försöker begränsa kyrkans uppgift. Vi har i historien sett alltför många exempel då makthavare velat tysta präster och andra företrädare för kyrkor och samfund. Kyrkan har att i varje tid noga pröva hur den bäst är trogen evangeliet.

Jag är övertygad om att kyrkan – och då menar jag inte bara svenska kyrkan – i vår tid har en viktig och angelägen uppgift att tillsammans med alla goda krafter verka i fredens tjänst. Jag kan inte se att det är något fel i – tvärtom – att människor, även kyrkligt engagerade, unga och äldre, går i fackeltåg och på gator och torg uttrycker sin vilja att få leva i en fredlig värld. Inte heller kan jag se det som klandervärt att det från predikstolar förkunnas vad vi skall göra för att leva i en sådan värld.

Jag finner det tvärtom löftesrikt för framtiden att olika folkrörelser, och då även kyrkorna, tar del i fredsarbetet. Hur vår värld och vårt samhälle skall se ut angår inte bara politiker, utan lika mycket människor i de olika folkrörelserna, människor i kyrkorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Kammaren åtskildes kl. 23.12.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert